

ใบรับรองปริญญาตรี
ภาควิชาพืชสวน

เรื่อง

การศึกษาและรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมืองของไทย 50 ชนิด

A studies and compilation of Thai native orchids for 50 species.

โดย

นายฉันทิช ประเสริฐศักดิ์
นางสาวมณฑนา บุญะวันตัง

ได้รับพิจารณาโดย

(อาจารย์ศุภร เหมินทร์)

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ

วันที่ 19 เดือน ๗ ค.ศ. ๒๕๔๕

ภาควิชารับรองแล้ว

(รศ. สมภพ รุติระวสันต์)

หัวหน้าภาควิชาพืชสวน

วันที่ 29 เดือน ๗ ค.ศ. ๒๕๔๕

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัญหาพิเศษปริญญาตรี

เรื่อง

การศึกษาและรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมืองของไทย 50 ชนิด

A studies and compilation of Thai native orchids for 50 species.

โดย

นายฉันทัช ประเสริฐศักดิ์

นางสาวมณฑนา บุญยะวันตั้ง

รฟ.

ค 261 ก

2644

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน 44426

วัน, เดือน, ปี 1 2 S.A. 2545

b.....
i.....

เสนอ

ภาควิชาพืชสวน คณะเทคโนโลยีการเกษตร

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)

พุทธศักราช 2544

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์อื่นใด
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้ง
61105700

ชื่อเรื่อง : การศึกษาและรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมืองของไทย 50 ชนิด
โดย : นายจันทน์ ประเสริฐศักดิ์
นางสาวมณฑนา บุญยะวันตั้ง
สาขาวิชา : พืชสวน
ภาควิชา : พืชสวน
คณะ : เทคโนโลยีการเกษตร
อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ ศุภร เหมินทร์

บทคัดย่อ

จากการศึกษาและรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมืองของไทย 50 ชนิด โดยศึกษาทางด้านลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของกล้วยไม้ในแต่ละพันธุ์ พบว่ากล้วยไม้พื้นเมืองของไทยสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามสภาพธรรมชาติ คือ กล้วยไม้อิงอาศัยและกล้วยไม้ดิน ซึ่งกล้วยไม้พื้นเมืองส่วนใหญ่จะเป็นกล้วยไม้อิงอาศัยได้แก่ สกุลหวาย สกุลกระรอกร้อน สกุลแวนด้า ส่วนกล้วยไม้ดินที่พบได้แก่ สกุลเอื้องดินใบหมาก สกุลเอื้องน้ำตัน สกุลม้าวัง เป็นต้น

Title : A Study and compilation of Thai Native Orchids for 50 species.
By : Mr. Chantouch Pavsertsak
Miss. Mantana Bunyavantang
Major : Horticulture
Department : Horticulture
Faculty : Agriculture Technology
Advisor : Mr. Suporn Hemindra

Abstract

The studies and compilation of Thai Native Orchids for 50 species were investigated in botanical characters. Thai Native Orchids can divide according to nature are two groups, epiphytic orchids and terrestrial orchids. The data were shown that most of them are epiphytic orchids. The examples of epiphytic orchids are *Dendrobium* spp., *Cymbidium* spp. and *Vanda* spp.. The less of orchids are terrestrial orchids, such as *Spathoglottis* spp. , *Calanthe* spp. , *Dorritis* spp. and etc.

คำนิยม

ปัญหาพิเศษเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ เพราะข้าพเจ้าได้กำลังใจและความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อจากบุคคลต่างๆ มากมาย

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนทุนทรัพย์ในการศึกษาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ศุภร เหมินทร์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำแนะนำ ช่วยแก้ไขและชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง ติดตามความก้าวหน้าตลอดเวลา และที่สำคัญคือกำลังใจที่อาจารย์มีให้ตลอดมาในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ พร้อมทั้งขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจจนปัญหาพิเศษเล่มนี้เสร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาพืชสวน คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันอันทรเกียรติที่ให้การศึกษาศึกษาและสถานที่ปฏิบัติงาน

นายฉันทิช ประเสริฐศักดิ์

นางสาวมณฑนา นุณยะวันตั้ง

มีนาคม 2545

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
สารบัญภาพ	(ก)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	2
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
ตรวจเอกสาร	3
อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการ	21
ผลการศึกษา	23
นมหนูห้วยกลม	23
กุหลาบกระเป๋าคิด	25
เข็มแสด	27
สิงโตกลอกตา	29
สิงโตนักกล้ำม	31
พัดแดง	33
สิงโตร้องแตง	35
สิงโตกำมปูน้อย	37
กีบม้าหลวง	39
สิงโตสยาม	41
อ้วชมพูไพร	43
สิงโตร่ม	45
เขื่องหมาก	47
กะเหรกร่อนปากเปิด	49
กะเหรกร่อนอินทนนท์	51
<i>Dendrobium aduncum</i> Wall.ex Lindl.	53
เขื่องเงินแดง	55
เขื่องคำ	57

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
เอื้องข้าวตอก	59
เอื้องปากนกแก้ว	61
เอื้องสายสามสี	63
เอื้องทอง	65
พวงหยก	67
เอื้องเงินหลวง	69
หวายเหลืองจันทร์บูร	71
เอื้องดอกมะเขือ	73
ตะขาบใหญ่	75
เอื้องหางปลา	77
เอื้องน้อย	79
นางลม	81
เอื้องข้างน้ำ	83
แปรงสีพื้น	85
มือชะนี	87
ม้าวิ่ง	89
เอื้องคำหิน	91
ช้างผสมไชลง	93
ช้างฮ้อมคอ	95
สิงโตนกเหยี่ยวเล็ก	97
สิงโตนกเหยี่ยวใหญ่	99
แมงป่อทอง	101
คราสิ่งห์	103
เขากวางอ่อน	105
กาตาค้อ	107

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
दानตะชาบ	109
ข้างกระ	111
ข้างประหลาด	113
ข้างเผือก	115
ข้างแดง	117
กล้วยไม้ดินใบหมาก	119
แมงมุมขาว	121
สรุปและวิจารณ์ผลการศึกษา	123
เอกสารอ้างอิง	125

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. ภาพแสดงส่วนประกอบที่สำคัญของดอกกล้วยไม้	15
2. ภาพแสดงลักษณะต้นของนมหนูหัวกลม	24
3. ภาพแสดงลักษณะดอกของนมหนูหัวกลม	24
4. ภาพแสดงลักษณะต้นของกุหลาบกระเป๋ापิด	26
5. ภาพแสดงลักษณะดอกของกุหลาบกระเป๋ापิด	26
6. ภาพแสดงลักษณะต้นของเข็มแสด	28
7. ภาพแสดงลักษณะดอกของเข็มแสด	28
8. ภาพแสดงลักษณะต้นของสิ่งโตกลอกตา	30
9. ภาพแสดงลักษณะดอกของสิ่งโตกลอกตา	30
10. ภาพแสดงลักษณะต้นของสิ่งโตนักกล้า	32
11. ภาพแสดงลักษณะดอกของสิ่งโตนักกล้า	32
12. ภาพแสดงลักษณะต้นของพุดแดง	34
13. ภาพแสดงลักษณะดอกของพุดแดง	34
14. ภาพแสดงลักษณะต้นและดอกของสิ่งโตรังแตน	36
15. ภาพแสดงลักษณะต้นของสิ่งโตกำปุน้อย	38
16. ภาพแสดงลักษณะดอกของสิ่งโตกำปุน้อย	38
17. ภาพแสดงลักษณะต้นของกิบม้าหลวง	40
18. ภาพแสดงลักษณะดอกของกิบม้าหลวง	40
19. ภาพแสดงลักษณะต้นของสิ่งโตสยาม	42
20. ภาพแสดงลักษณะดอกของสิ่งโตสยาม	42
21. ภาพแสดงลักษณะต้นของอ้วมฟูไฟร	44
22. ภาพแสดงลักษณะดอกของอ้วมฟูไฟร	44
23. ภาพแสดงลักษณะต้นของสิ่งโตร่ม	46
24. ภาพแสดงลักษณะดอกของสิ่งโตร่ม	46
25. ภาพแสดงลักษณะต้นและดอกของเอื้องหมาก	48
26. ภาพแสดงลักษณะต้นของกะเหรี่ยงปากเปิด	50

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
27. ภาพแสดงลักษณะดอกของกะเหรกะร่อนปากเปิด	50
28. ภาพแสดงลักษณะต้นของกะเหรกะร่อนอินทนนท์	52
29. ภาพแสดงลักษณะดอกของกะเหรกะร่อนอินทนนท์	52
30. ภาพแสดงลักษณะต้นของ <i>Dendrobium aduncum</i> Wall.ex Lindl.	54
31. ภาพแสดงลักษณะดอกของ <i>Dendrobium aduncum</i> Wall.ex Lindl.	54
32. ภาพแสดงลักษณะต้นของเอื้องเงินแดง	56
33. ภาพแสดงลักษณะดอกของเอื้องเงินแดง	56
34. ภาพแสดงลักษณะต้นของเอื้องคำ	58
35. ภาพแสดงลักษณะดอกของเอื้องคำ	58
36. ภาพแสดงลักษณะต้นและดอกของเอื้องข้าวตอก	60
37. ภาพแสดงลักษณะต้นของเอื้องปากนกแก้ว	62
38. ภาพแสดงลักษณะดอกของเอื้องปากนกแก้ว	62
39. ภาพแสดงลักษณะต้นและดอกของเอื้องสายสามสี	64
40. ภาพแสดงลักษณะต้นของเอื้องทอง	66
41. ภาพแสดงลักษณะดอกของเอื้องทอง	66
42. ภาพแสดงลักษณะต้นของพวงหยก	68
43. ภาพแสดงลักษณะดอกของพวงหยก	68
44. ภาพแสดงลักษณะต้นของเอื้องเงินหลวง	70
45. ภาพแสดงลักษณะดอกของเอื้องเงินหลวง	70
46. ภาพแสดงลักษณะต้นของหวายเหลืองจันทบูร	72
47. ภาพแสดงลักษณะดอกของหวายเหลืองจันทบูร	72
48. ภาพแสดงลักษณะต้นของเอื้องดอกมะเขือ	74
49. ภาพแสดงลักษณะดอกของเอื้องดอกมะเขือ	74
50. ภาพแสดงลักษณะต้นของตะขาบใหญ่	76
51. ภาพแสดงลักษณะดอกของตะขาบใหญ่	76
52. ภาพแสดงลักษณะต้นของเอื้องหางปลา	78

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
53. ภาพแสดงลักษณะดอกของเอื้องหางปลา	78
54. ภาพแสดงลักษณะต้นของเอื้องน้อย	80
55. ภาพแสดงลักษณะดอกของเอื้องน้อย	80
56. ภาพแสดงลักษณะต้นและดอกของนางลม	82
57. ภาพแสดงลักษณะต้นของเอื้องข้างน้ำว	84
58. ภาพแสดงลักษณะดอกของเอื้องข้างน้ำว	84
59. ภาพแสดงลักษณะต้นของแปรงสีฟัน	86
60. ภาพแสดงลักษณะดอกของแปรงสีฟัน	86
61. ภาพแสดงลักษณะต้นและดอกของมือชะนี	88
62. ภาพแสดงลักษณะต้นของม้าวิ่ง	90
63. ภาพแสดงลักษณะดอกของม้าวิ่ง	90
64. ภาพแสดงลักษณะต้นของ เอื้องคำหิน	92
65. ภาพแสดงลักษณะดอกของ เอื้องคำหิน	92
66. ภาพแสดงลักษณะต้นของข้างผสมไหลง	94
67. ภาพแสดงลักษณะดอกของข้างผสมไหลง	94
68. ภาพแสดงลักษณะต้นและดอกของข้างฮ่อมคอ	96
69. ภาพแสดงลักษณะต้นของสิงโตนกเหยี่ยวเล็ก	98
70. ภาพแสดงลักษณะดอกของสิงโตนกเหยี่ยวเล็ก	98
71. ภาพแสดงลักษณะต้นของสิงโตนกเหยี่ยวใหญ่	100
72. ภาพแสดงลักษณะดอกของสิงโตนกเหยี่ยวใหญ่	100
73. ภาพแสดงลักษณะต้นของแมงปอทอง	102
74. ภาพแสดงลักษณะดอกของแมงปอทอง	102
75. ภาพแสดงลักษณะต้นของเคราสิงห์	104
76. ภาพแสดงลักษณะดอกของเคราสิงห์	104
77. ภาพแสดงลักษณะต้นและดอกของเขากวางอ่อน	106
78. ภาพแสดงลักษณะต้นของกาตาฉ้อ	108

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
79. ภาพแสดงลักษณะดอกของกาตาค้อ	108
80. ภาพแสดงลักษณะต้นของตานตะขาบ	110
81. ภาพแสดงลักษณะดอกของตานตะขาบ	110
82. ภาพแสดงลักษณะต้นของข้างกระ	112
83. ภาพแสดงลักษณะดอกของข้างกระ	112
84. ภาพแสดงลักษณะต้นของข้างประหลาด	114
85. ภาพแสดงลักษณะดอกของข้างประหลาด	114
86. ภาพแสดงลักษณะต้นและดอกของข้างเผือก	116
87. ภาพแสดงลักษณะต้นและดอกของข้างแดง	118
88. ภาพแสดงลักษณะต้นของกล้วยไม้ดินใบหมาก	120
89. ภาพแสดงลักษณะดอกของกล้วยไม้ดินใบหมาก	120
90. ภาพแสดงลักษณะต้นของแมงมุมขาว	122
91. ภาพแสดงลักษณะดอกของแมงมุมขาว	122

คำนำ

กล้วยไม้เป็นพืชในวงศ์ Orchidaceae ซึ่งจัดว่าเป็นวงศ์ที่มีจำนวนชนิดมากที่สุดในบรรดาไม้ดอกด้วยกัน ปัจจุบันมีรายงานระบุว่ามามีมากถึง 19,000 ชนิด ที่พบในสภาพธรรมชาติ พบขึ้นอยู่ได้ในทุกพื้นที่ของประเทศในเขตร้อน เช่น ประเทศไทย จะพบกล้วยไม้เจริญเติบโตอยู่ได้หลายรูปแบบทั้งกล้วยไม้ดิน กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญเติบโตอยู่บนต้นไม้หรือบนซากอินทรีย์วัตถุ กล้วยไม้พื้นเมืองของไทยที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศมีอยู่ถึง 177 สกุล 1,125 ชนิด ด้วยความหลากหลายของดอกกล้วยไม้ประกอบกับความนิยมในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้มีมากขึ้น ความต้องการกล้วยไม้ที่มีความแปลกใหม่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้กล้วยไม้พื้นเมืองหลายชนิดเหลือจำนวนน้อยลงมากในสภาพธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งจึงเกิดการศึกษาและรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมืองของไทยขึ้น เพื่อเก็บตัวอย่างจริงไว้ใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาทางด้านลักษณะทางพฤกษศาสตร์และใช้เป็นต้นพันธุ์ในการขยายพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมืองเพื่อการอนุรักษ์ต่อไป นอกจากนี้ยังได้จำแนกชนิดพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมืองตามลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ซึ่งแสดงลักษณะของต้นและดอกของกล้วยไม้ไว้ประกอบกันเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัตถุประสงค์

1. รวบรวมพันธกิจด้วยไม้พื้นเมืองของไทย
2. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับไม้พื้นเมืองของไทย
3. ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์และจำแนกพันธกิจด้วยไม้พื้นเมืองของไทย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รวบรวมพันธกิจด้วยไม้พื้นเมืองของไทยจำนวน 50 ชนิด
2. สามารถจำแนกพันธกิจด้วยไม้พื้นเมืองของไทยจากการศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ในแต่ละพันธกิจ
3. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจะใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาและอนุรักษ์พันธกิจด้วยไม้พื้นเมืองของไทยต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตรวจเอกสาร

กล้วยไม้ไทย

กล้วยไม้เป็นพันธุ์ไม้ที่มนุษย์รู้จักกันดีมาเป็นเวลาช้านานแล้ว จัดเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวกลุ่มใหญ่ อยู่ในวงศ์ ORCHIDACEAE นิยมปลูกเลี้ยงกันสูงสุดและเป็นที่ยอมรับโดยสากลกว่าพืชชนิดอื่น ในโลกนี้มีกล้วยไม้มากชนิด จำนวนชนิดพันธุ์ในธรรมชาติเฉพาะที่นักพฤกษศาสตร์รู้จัก และทำการตรวจสอบชื่อถูกต้องแล้วนั้นมีอยู่ไม่น้อยกว่า 25,000 ชนิด ที่มีการผสมพันธุ์ได้ชนิดใหม่ และจดทะเบียนไว้แล้วอีกไม่น้อยกว่า 30,000 ชนิด กล้วยไม้ในธรรมชาติส่วนใหญ่ โดยเฉพาะกล้วยไม้อิงอาศัย^{1/} จะพบขึ้นกระจายพันธุ์อยู่มากในเขตอบอุ่นและเขตร้อนของโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณเขตร้อนของทวีปเอเชีย อเมริกาใต้ และแอฟริกา ถือเป็นแหล่งกล้วยไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์และหลากหลายที่สุด ประเทศไทยตั้งอยู่ในบริเวณตอนกลางของภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จัดเป็นศูนย์กลางการกระจายของพรรณพืชในภูมิภาคนี้ ด้วยความเหมาะสมและได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ จึงมีสภาพป่าที่หลากหลาย มีพรรณไม้ในธรรมชาติขึ้นกระจายอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะกล้วยไม้ป่านานาชนิด จำนวนกล้วยไม้ไทยที่นักพฤกษศาสตร์ไทยและเดนมาร์กร่วมกันค้นพบและตรวจสอบรายชื่อถูกต้องแล้วถึงปี พ.ศ. 2543 มีอยู่ 177 สกุล (genera) จำนวน 1,125 ชนิด (species) (วิระชัยและสุรางค์ศรีชัย, 2543)

ปัจจุบันการจัดจำแนกกล้วยไม้ได้ใช้ระบบ Robert L. Dressler ซึ่งจะจำแนกโดยอาศัยจำนวนเกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์เป็นหลัก ล่าสุดได้จำแนกออกเป็น 5 วงศ์ย่อย (subfamily) คือ

วงศ์ย่อย APOSTASIOIDEAE

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยแรกนี้มีลักษณะโบราณที่สุด คือ มีเกสรเพศผู้ 2-3 คู่ เกิดอยู่รอบฐานที่ตั้งเกสรเพศเมีย มีลักษณะง่าย ๆ มีกลีบดอก 6 กลีบที่เหมือนกันหรือเท่ากันทุกกลีบ วงศ์นี้จัดเป็นกล้วยไม้ดิน^{2/} ทั่วโลกมีอยู่เพียง 2 สกุล สกุลแรกคือ Apotasia ขึ้นตามป่าดงดิบทางภาคใต้ พบแล้ว 3 ชนิด อีกสกุลคือ Neuwiedia พบ 2 ชนิด

^{1/} กล้วยไม้อิงอาศัย กล้วยไม้ที่เกาะอาศัยอยู่ตามต้นไม้แต่ไม่ได้เบียดเบียนต้นไม้ที่อาศัยอยู่

^{2/} กล้วยไม้ดิน กล้วยไม้ที่เจริญเติบโตอยู่บนดิน ต้องการอินทรีย์วัตถุในการเจริญเติบโต

วงศ์ย่อย CYPRIPEIDIOIDEAE

เป็นกลุ่มที่มีลักษณะต่างจากกลุ่มอื่น คือนอกจากจะมีเกสรเพศผู้ 2 อันแล้ว กลีบเลี้ยง 2 อัน ด้านล่างยังเชื่อมติดกันและส่วนกลีบปากกลายเป็นลักษณะถุง (saccate) ซึ่งคนไทยรู้จักกันดี คือ รongเท้านารี

วงศ์ย่อย SPIRANTHOIDEAE

กล้วยไม้ไทยในวงศ์ย่อยที่ 3 นั้น แทบทุกชนิดเป็นกล้วยไม้ที่ขึ้นบนพื้นดินหรือบางชนิดก็ขึ้นเกาะอยู่ตามก้อนหินในที่ชุ่มชื้น มีขนาดของต้นตลอดจนรูปร่างต่างกันไป โดยมีตั้งแต่เป็นเหง้าเล็ก ๆ ใบลดรูปคล้ายเกล็ดเล็กจิ๋วไปจนถึงขนาดใหญ่โตมาก กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยนี้ เช่น ว่านน้ำทองหรือว่านทอง

วงศ์ย่อย ORCHIDOIDEAE

วงศ์ย่อยที่ 4 เป็นกล้วยไม้พวกที่มีลักษณะพิเศษต่างจากวงศ์ย่อยอื่น ๆ คือ มีกลุ่มเรณูไม่รวมติดกันเป็นก้อน แต่จะเป็นผงเหมือนละอองเรณูของดอกไม้ส่วนใหญ่ กลุ่มเรณูจะเกิดอยู่บนก้านเรณู ซึ่งมีส่วนโคนก้านเชื่อมติดกับเส้าเกสรตอนบนและไม่มีฝาครอบอับเรณู กล้วยไม้วงศ์นี้ มักจะมีเหง้าหรือหัวสะสมอาหารอยู่ใต้ดิน บางชนิดก็เกิดบนผิวดิน ที่ส่วนหัวมีจุดเจริญที่สามารถงอกขึ้นเป็นต้นใหม่ได้อีกเมื่อพ้นจากการพักตัวหลังออกดอกในแต่ละปี เช่น นางอ้ว ลั่นมังก

วงศ์ย่อย EPIDENDROIDEAE

วงศ์ย่อยนี้จัดได้ว่าเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดของวงศ์และกล้วยไม้ไทยส่วนใหญ่ก็รวมอยู่ในวงศ์ย่อยนี้ เช่น สกุล Cymbidium สกุล Grammatophyllum สกุล Calanthe สกุล Dendrobium ฯลฯ (ชานินทร์, 2540)

<i>Ascochilus</i> Ridl.	สกุลเอื้องปากถุง	(3) E
<i>Biermannia</i> King & Pantl.	สกุลเอื้องกำ	(1) E
<i>Bletilla</i> Rchb.f.	-	(1) T
<i>Brachycorythis</i> Lindl.	สกุลท้าวซูลู	(4)T
<i>Brachypeza</i> Garay	-	(1) E
<i>Bromheadia</i> Lindl.	สกุลเอื้องกลีบขาว	(4) T/E
<i>Bulbophyllum</i> Thouars	สกุลสิงโต	(145)E
<i>Calanthe</i> Ker Gawl.	สกุลเอื้องน้ำตัน	(15)T/E
<i>Cephalantheropsis</i> Guillaumin	สกุลวิรุฬห์จำบัง	(1)T
<i>Cerathostylis</i> Blume	-	(6) E
<i>Chamocanthus</i> Schltr.	-	(1) E
<i>Chamaegastrodia</i> Makina & F. Maek	-	(1)T/H
<i>Cheirostylis</i> Blume	สกุลประกายพริก	(7) T
<i>Chiloschista</i> Lindl.	สกุลพญาไร้ใบ	(9) E
<i>Chroniochilus</i> J.J. Sm.	-	(1) E
<i>Chrysoglossum</i> Blume	สกุลเอื้องมันแดง	(1) T
<i>Cirrhopetalum</i> Lindl.	สกุลพัด	(10) E
<i>Claderia</i> Hook. f.	-	(1) T
<i>Cleisomeria</i> Lindl. ex G. Don	สกุลคอกว่าง	(2) E
<i>Cleisostoma</i> Blume	สกุลเขมาพะ	(25) E
<i>Coelogyne</i> Lindl.	สกุลเอื้องหมากเลื่อง	(27) E
<i>Collabiopsis</i> = <i>Collabium</i>		
<i>Collabium</i> Blume	สกุลคำใส	(1) T
<i>Cordiglottis</i> J.J. Sm.	-	(1) E
<i>Corybas</i> Salisb.	-	(1)T
<i>Corymborkis</i> Thouars	สกุลเอื้องลิลา	(1)T
<i>Cremastra</i> Lindl.	-	(1)T
<i>Crepidium</i> Blume	สกุลหูเสือ	(18) T
<i>Cryptopylos</i> Garay	-	(1)E

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<i>Cryptostylis</i> R.Br.	สกุลเอื้องดินแมลงปอ	(1)T
<i>Cymbidium</i> Sw.	สกุลกะเหรี่ยงร้อน	(18) T/E
<i>Crytosia</i> Blume	-	(4)T/H
<i>Cystorchis</i> Blume.	-	(1)T/H
<i>Dendrobium</i> Sw.	สกุลหวาย	(153) E
<i>Dendrochilum</i> Blume	สกุลเอื้องใบสน	(3) E
<i>Didymoplexiella</i> Garay	-	(2)T/H
<i>Didymoplexiopsis</i> Seidenf.	สกุลเอื้องคีรีวงศ์	(1) T/H
<i>Didymoplexis</i> Griff.	-	(1) T/H
<i>Dienia</i> Lindl.	สกุลสิญจคน	(1) T
<i>Dilochia</i> Lindl.	สกุลว่านกำบังปลา	(1) T
<i>Diploprora</i> Hook.f.	-	(2)T
<i>Dipodium</i> R.Br.	สกุลเอื้องกระ	(1) T
<i>Dispersis</i> Sw.	-	(1) T
<i>Doritis</i> Lindl.	สกุลม้าวิ่ง	(2) T
<i>Drymoda</i> Lindl.	สกุลทับทิมสยาม	(2) E
<i>Epicranthes</i> Blume	-	(3) E
<i>Epigeneium</i> Gagnep.	สกุลเอื้องกว่าง	(2) E
<i>Epipactis</i> Zinn.	สกุลสิงโตอาดัง	(1) T
<i>Epipogium</i> S.G. Gmel. ex Borkh.	สกุลกล้วยปลวก	(1) T/H
<i>Eria</i> Lindl.	สกุลตะขาบขาว	(63) E/T
<i>Eriodes</i> Rolfe	-	(1)T
<i>Erythrodes</i> Blume	-	(2)T
<i>Erythrorchis</i> Blume	สกุลเถาว์วัลย์พันดวง	(1) T/H
<i>Esmeralda</i> Rchb.f.	สกุลแก้วมรกต	(1) E
<i>Eulophia</i> R.Br. ex Lindl.	สกุลหมูกิ่ง	(12)T
<i>Flickingeria</i> A.D. Hawkes	สกุลกูดหิน	(16)E
<i>Galeola</i> Lour.	สกุลเถาว์วัลย์เขียวดวง	(3) T/H
<i>Gastrochilus</i> D. Don	สกุลตีนเต่า	(8) E

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<i>Gastrodia</i> R.Br.	สกุลเอื้องกลีบติด	(2) T/H
<i>Geodorum</i> Jakes.	สกุลว่านจูงนาง	(3) T
<i>Glossochilopsis</i> Sziach.	สกุลเอื้องแก้ว	(1) T
<i>Goodyera</i> R.Br.	สกุลชาวละออ	(7) T
<i>Grammatophyllum</i> Blume	สกุลเอื้องหางช้าง	(1) E
<i>Grosourdyia</i> Rchb.f.	สกุลเอื้องเส้นลม	(3) E
<i>Habenaria</i> Willd.	สกุลสังหิน	(37) T
<i>Hemipilia</i> Lindl.	สกุลอ้วลวย	(1) T
<i>Herminum</i> L.	สกุลเอื้องม่วง	(1) T
<i>Herpysma</i> Lindl.	สกุลเอื้องผักปราบ	(1) T
<i>Hetaeria</i> Blume	-	(7) T
<i>Holcoglossum</i> Schltr.	สกุลหัสไกร	(2) E
<i>Hygrochilus</i> Pfitzer	สกุลนางรุ้ง	(1) E
<i>Hylophila</i> Lindl.	-	(1) T
<i>Ione</i> Lindl.	สกุลแววหยก	(3) E
<i>Ipsa</i> Lindl.	สกุลแมวมขโมย	(1) T
<i>Kingidium</i> P.F. Hunt	สกุลกาตาอ้อ	(2) E
<i>Lecanorchis</i> Blume	-	(2)T/H
<i>Lesliea</i> Seidenf.	สกุลสำเนาจีน	(1) E
<i>Liparis</i> Rich.	สกุลเอื้องข้าวสาร	(31) T/E
<i>Ludisia</i> A. Rich.	สกุลว่านน้ำทอง	(1) T
<i>Luisia</i> Gaudich.	สกุลงูเขียวปากม่วง	(14) E
<i>Macropodanthus</i> L.O. Williams	สกุลเอื้องชูคาง	(2) E
<i>Malaxis</i> = <i>Crepidium</i> , <i>Dienia</i> , <i>Glossochilopsis</i> , <i>Oberoniodiodes</i>		
<i>Malleola</i> J.J. Sm.& Schltr.	-	(6) E
<i>Mastigion</i> Garay	สกุลปากเหยี่ยวใหญ่	(3) E
<i>Micropera</i> Lindl.	สกุลแมงปอทอง	(4) E
<i>Microssaccus</i> Blume	สกุลตานตะขาบ	(1) E
<i>Mischobulbum</i> Schltr.	สกุลนางลับแล	(2) T

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<i>Moricmeria</i> Lindl.	สกุลกำมปูม่า	(2) E
<i>Myrmechis</i> (Lindl.) Blume	-	(1) T
<i>Neogyna</i> Rchb.f.	สกุลเอื้องช่อแมง	(1) E
<i>Nephelaphyllum</i> Blume	สกุลนางแอบ	(3) T
<i>Nervilia</i> Comm. ex Gaudich.	สกุลแผ่นดินเย็น	(9) T
<i>Neuwiedia</i> Blume	-	(2) T
<i>Oberonia</i> Lindl.	สกุลหางปลา	(36) E
<i>Oberonioides</i> Szlach.	-	(1) T
<i>Ornithochilus</i> (Lindl.) Benth.	สกุลมังกรทอง	(1) E
<i>Otochilus</i> Lindl.	สกุลสร้อยระย้า	(3) E
<i>Pachystoma</i> Blume	สกุลหัวชะครู	(1) T
<i>Panisea</i> (Lindl.) Blume	สกุลเอื้องกระสวย	(4) E
<i>Paphiopedilum</i> Pfitzer	สกุลรองเท้านารี	(13) T/E
<i>Papilionanthe</i> Schltr.	สกุลเอื้องโมกซ์	(3) E
<i>Parapteroceras</i> Aver.	-	(1) E
<i>Pecteilis</i> Raf.	สกุลนางขั้วสาคริก	(3) T
<i>Pelatantheria</i> Ridl.	สกุลเคราสิ่ง	(4) E
<i>Pennilabium</i> J.J. Sm.	-	(2) E
<i>Peristylus</i> Blume	สกุลนางตาย	(13) T
<i>Phaius</i> Lour.	สกุลเอื้องพร้าว	(5) T/E
<i>Phalaenopsis</i> Blume	สกุลเอื้องม้าลายเสือ	(5) E
<i>Pholidota</i> Lindl.	สกุลเอื้องลำต้อ	(6) E
<i>Phreatia</i> Lindl.	-	(3) E
<i>Platanthera</i> Rich.	-	(2) T
<i>Plicione</i> D. Don	สกุลพรายงาม	(3) E
<i>Plocoglittis</i> Blume	สกุลเอื้องลำไ	(50) T
<i>Poaephyllum</i> Ridl.	-	(1) E
<i>Podochilus</i> Blume	สกุลตานตะขาบ	(3) E
<i>Polystachya</i> Hook.	สกุลเอื้องคางอ้ม	(1) E

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<i>Pomatocalpa</i> Breda, Kuhl & Hasselt	สกุลช้างดำ	(9) E
<i>Ponerorchis</i> Rchb.f.	-	(1) T
<i>Porpax</i> Lindl.	สกุลลูกนก	(7) E
<i>Pristiglottis</i> Cretz. & J.J. Sm.	-	(2) T
<i>Pteroceras</i> Hasselt ex hassk.	-	(4) E
<i>Renanthera</i> Lour.	สกุลหวายแดง	(3) E
<i>Renantherella</i> Ridl.	สกุลหวายเทียม	(1) E
<i>Rhomboda</i> Lindl.	สกุลนกคุ้ม	(2) T
<i>Rhynchochrysa</i> Seidenf. & Garay	-	(2) E
<i>Rhynchostylis</i> Blume	สกุลช้าง	(3) E
<i>Rhytionanthos</i> Garay	สกุลพวงดงคำ	(5) E
<i>Robiquetia</i> Gaudich.	สกุลพวงอู่	(3) E
<i>Saccolabiopsis</i> J.J. Sm.	สกุลเอื้องปากมัน	(1) E
<i>Sarcoglyphis</i> Garay	สกุลเอื้องปากเหนียว	(3) E
<i>Saecanthus</i> = <i>Cleisostoma</i>		
<i>Schoenorchis</i> Blume	สกุลเอื้องจิว	(8) E
<i>Seidenfadenia</i> Garay	สกุลหนวดพราหมณ์	(1) E
<i>Smitinandia</i> Holttum	สกุลเข็มหนู	(2) E
<i>Spathoglottis</i> Blume	สกุลเอื้องดินใบหมาก	(6) T
<i>Spiranthes</i> Rich.	สกุลผักไผ่น้ำ	(1) T
<i>Staurochilus</i> Ridl. Ex Pfitzer	สกุลเสือโคร่ง	(6) E
<i>Stereochilus</i> Lindl.	สกุลเอื้องกุหลาบหิน	(2) E
<i>Stereosandra</i> Blume	สกุลกล้วยปากม่วง	(1) T/H
<i>Sunipia</i> Buch. – Ham. Ex Lindl. & Smith	สกุลเอื้องตาเข็ม	(11) E
<i>Taeniophyllum</i> Blume	สกุลเอื้องต้นตืด	(8) E
<i>Tainia</i> Blume	สกุลเอื้องสีลา	(6) T
<i>Thaia</i> Seidenf.	สกุลศรีสยาม	(1) T/H
<i>Thecopus</i> Seidenf.	-	(1) E
<i>Thecostele</i> Rchb.f.	สกุลเอื้องลำกลวง	(1) E

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรรมใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<i>Thelasis</i> Blume	สกุลกระสุนพระอินทร์	(5) E
<i>Thrixspermu</i> Lour.	สกุลเอื้องแมงมุม	(15) E
<i>Thunia</i> Rchb.f.	สกุลเอื้องงาช้าง	(2) E
<i>Trachoma</i> = <i>Tuberolabium</i>		
<i>Trias</i> Lindl.	สกุลเหี่ยวแก้ว	(7) E
<i>Trichoglottis</i> Blume	สกุลเลื้อยสาคริก	(8) E
<i>Trichotosia</i> Blume	สกุลสามก้อม	(8) E
<i>Tropidia</i> Lindl.	สกุลพาราณสี	(3) T
<i>Tuberolabium</i> Yamam.	-	(2) E
<i>Uncifera</i> Lindl.	-	(2) E
<i>Vanda</i> Jones ex R.Br.	สกุลสามปอย	(9) E
<i>Vandopsis</i> Pfitzer	สกุลพญาฉัตร	(9) E
<i>Vanilla</i> Mill.	สกุลพลูช้าง	(4) E
<i>Ventricularia</i> Garay	สกุลเอื้องหวายน้อย	(1) E
<i>Vrydagzynea</i> Biome	สกุลวิลาลินี	(3) T
<i>Zeuxine</i> Lindl.	สกุลเอื้องดินน้อยปากกาง	(9) T

(กระชัยและสุรางค์รัศมี, 2543)

ประวัติการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ในประเทศไทย

ประเทศไทยมีกล้วยไม้พันธุ์พื้นเมืองที่มีความสวยงามอยู่เป็นจำนวนมากและหลากหลาย ในสมัยโบราณจึงมีผู้นิยมนำมาปลูกเลี้ยงไว้ตามบ้านทั่วไป โดยเฉพาะในชนบท แต่ที่มีการเพาะเลี้ยงไว้เป็นจำนวนมากหรือที่เรียกว่า " รั้งกล้วยไม้" ซึ่งมีขนาดใหญ่แต่เดิมนั้นจะพบเพียงในวังหรือในหมู่ข้าราชการผู้ใหญ่เท่านั้น ทั้งนี้ได้มีบันทึกไว้ประมาณปี พ.ศ.2380 ว่ามีรั้งกล้วยไม้ขนาดใหญ่ที่มีการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ไว้เป็นจำนวนมากอย่างถูกวิธี โดยนำกล้วยไม้ต่างประเทศเข้ามาเลี้ยงเพื่อเพิ่มสีสันและความสวยงาม มีการผสมพันธุ์ขึ้นใหม่ให้มีความแปลกตาขึ้นไปอีก ได้แก่ รั้งกล้วยไม้ของนายเฮนรี อาลาบาสเดอร์ (ต้นตระกูล เสวตศิลา) ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักเล่นกล้วยไม้ที่มีชื่อเสียงมากจนเป็นที่รู้จักกันดีในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อท่านได้ถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2429 พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติได้รับช่วงรั้งกล้วยไม้ ทั้งกล้วยไม้พันธุ์

พื้นเมืองและกล้วยไม้พันธุ์ต่าง ๆ จนมีความเชี่ยวชาญและได้รับยกย่องเป็นอย่างสูงว่าเป็นผู้ที่ฝีมือเยี่ยม ทั้งในการเลี้ยงดูและการปรับปรุงพันธุ์กล้วยไม้ในยุคนั้น

การแบ่งกลุ่มกล้วยไม้ตามลักษณะที่ขึ้นอยู่ในสภาพธรรมชาติ

กล้วยไม้ไทยสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มตามสถานที่ขึ้นอยู่อย่างง่าย ๆ ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. กลุ่มกล้วยไม้อิงอาศัย (Epiphytic orchids) ซึ่งมีจำนวนประมาณ 65 % ของกล้วยไม้ทั้งหมด ได้แก่ กล้วยไม้สกุลหวาย (*Dendrobium* spp.) สกุลหวายแดง (*Renanthera* spp.) สกุลแวนด้า (*Vanda* spp.) ฯลฯ

2. กลุ่มกล้วยไม้ดิน (Terrestrial orchids) มีจำนวนประมาณ 35 % ได้แก่ สกุลปัดแดง (*Habnaria* spp.) สกุลเอื้องสีลา (*Tainia* spp.) สกุลนาคคุ้มไฟ (*Anoectochilus* spp.) สกุลเอื้องดินใบหมาก (*Spathoglottis* spp.)

นอกจากนี้ในกลุ่มของกล้วยไม้ดินยังสามารถจำแนกย่อยเฉพาะออกไปได้อีกเป็นกล้วยไม้กินซาก (holomycotrophic orchids) เช่น สกุลเกอวัลย์พันดง (*Galeola* spp.) สกุลกล้วยปลวก (*Aphyllorchis* spp.) นอกจากนี้ยังพบกล้วยไม้ที่ขึ้นบนหิน (Lithophytic orchids) ซึ่งมีทั้งที่เป็นกล้วยไม้ดินและกล้วยไม้อิงอาศัย เช่น สกุลม้าวัง (*Doritis* spp.) ฯลฯ การที่กล้วยไม้สามารถขึ้นอยู่ได้ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันนี้ เนื่องจากมีวิวัฒนาการและการปรับตัวได้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ มาเป็นเวลานาน จึงมีระบบราก ลำต้น ใบ ดอก ฝัก เมล็ด ตลอดจนลักษณะการเจริญเติบโตที่ผิดแตกต่างกันออกไป (วิระชัยและสุรางค์ศรีศรี, 2543)

การแบ่งกลุ่มกล้วยไม้ตามลักษณะการเจริญเติบโต

กล้วยไม้สามารถจัดแบ่งตามลักษณะการเจริญเติบโตของลำต้นได้ 2 กลุ่ม คือ

1. กล้วยไม้แตกกอ (sympodial pseudobulbous) เจริญเป็นกลุ่มประกอบด้วยต้นเล็ก ๆ ลักษณะเป็นลำหลายต้น เรียกว่า ลำลูกกล้วย มีใบเกิดที่ส่วนปลาย เมื่อต้นสมบูรณ์จะแตกช่อดอกจากปลายยอด โคนลำจะมีตาที่สมบูรณ์ 1-2 ตา ซึ่งหลังจากออกดอกแล้ว ตาก็จะแตกหน่อใหม่ เรียกว่า ลำหน้า สลับซ้ายขวาไปเรื่อย ๆ คล้ายกับทอดเลื้อย ส่วนลำเก่าเรียก ลำหลัง ก็จะมีช่อดอก เจริญสามารถแบ่งแยกกอไปปลูกใหม่ได้

2. กล้วยไม้ไม่แตกกอ (monopodial pseudobulbous) มีลำต้นเดี่ยว มีใบเกิดที่ยอดเจริญ ช้อนทับกันสูงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อต้นสมบูรณ์ จะแทงช่อดอกเกิดขึ้นที่ชอกใบ ส่วนรากแตกจากโคนลำ (วชิรพงศ์, 2543)

ส่วนต่าง ๆ ของกล้วยไม้

กล้วยไม้มีระบบรากแขนง ไม่มีรากแก้ว รากกล้วยไม้เกิดจากส่วนของต้นทั้งหมด โดยอาจมีเส้นผ่าศูนย์กลางแตกต่างกัน รากกล้วยไม้ส่วนใหญ่มักมีเนื้อเยื่อสีขาวลักษณะคล้ายฟองน้ำหุ้มอยู่เพื่อช่วยดูดซับความชื้น เรียกว่า วิลลาเมน (velamen) ซึ่งจะพบในส่วนถัดจากปลายรากเข้ามา ยกเว้นในกรณีที่รากหยุดการเจริญเติบโตซึ่งจะพบว่าวิลลาเมนหุ้มไปถึงปลายรากที่ปกติจะมีสีเขียว กล้วยไม้บางชนิดอาจมีการสะสมอาหารในรากทำให้รากบวมพองออก ระบบรากของกล้วยไม้มีความแตกต่างกัน แยกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. รากดิน กล้วยไม้ที่มีระบบรากนี้จะขึ้นอยู่ตามพื้นดิน รากจะมีขนาดเล็กที่สุดในระบบ รากทั้ง 4 ประเภท รากจะมีการแตกแขนง จึงสามารถเจริญเติบโตในเครื่องปลูกที่ค่อนข้างที่บ กล้วยไม้ที่มีรากระบบนี้ ได้แก่ ลิ้นมังกร หัวคูดูลูและนางอ้ว

2. รากกิ่งดิน กล้วยไม้ที่ขึ้นอยู่ตามชอกหิน ซึ่งมีอินทรีย์วัตถุสะสมอยู่นั้นจะมีระบบรากนี้ รากประเภทนี้จะมีขนรากรอบ ๆ ราก ซึ่งมีขนาดใหญ่พอควร ระบบรากนี้ต้องการอากาศในการหายใจมากพอสมควร ไม่ชอบเครื่องปลูกที่ทับเกินไป กล้วยไม้ที่มีรากระบบนี้ คือ รองเท้านารี

3. รากกิ่งอากาศ พบในกล้วยไม้ที่มีระบบรากแทรกไปตามรอยแยกของเปลือกไม้ที่อิงอาศัย อยู่ รากมีขนาดเล็ก ไม่มีขนราก สามารถมองเห็นวิลลาเมนได้ชัดเจน รากระบบนี้ต้องการอากาศในการหายใจค่อนข้างมาก ชอบเครื่องปลูกที่ค่อนข้างโปร่ง กล้วยไม้ที่มีรากระบบนี้ ได้แก่ หวาย

4. รากอากาศ เป็นระบบรากที่มีวิลลาเมนหนา ทำให้รากมีขนาดใหญ่ รากประเภทนี้มักยื่นตัวไปในอากาศ ไม่ค่อยยึดกับสิ่งใดนัก เนื่องจากต้องการอากาศในการหายใจมาก การที่รากดูดซับความชื้นจากอากาศได้ดีทำให้กล้วยไม้ที่มีระบบรากนี้ไม่ต้องการเครื่องปลูกมากนัก กล้วยไม้ที่มีรากระบบนี้ ได้แก่ แวนด้า ช้าง และเข็ม (สุรวิช , 2540)

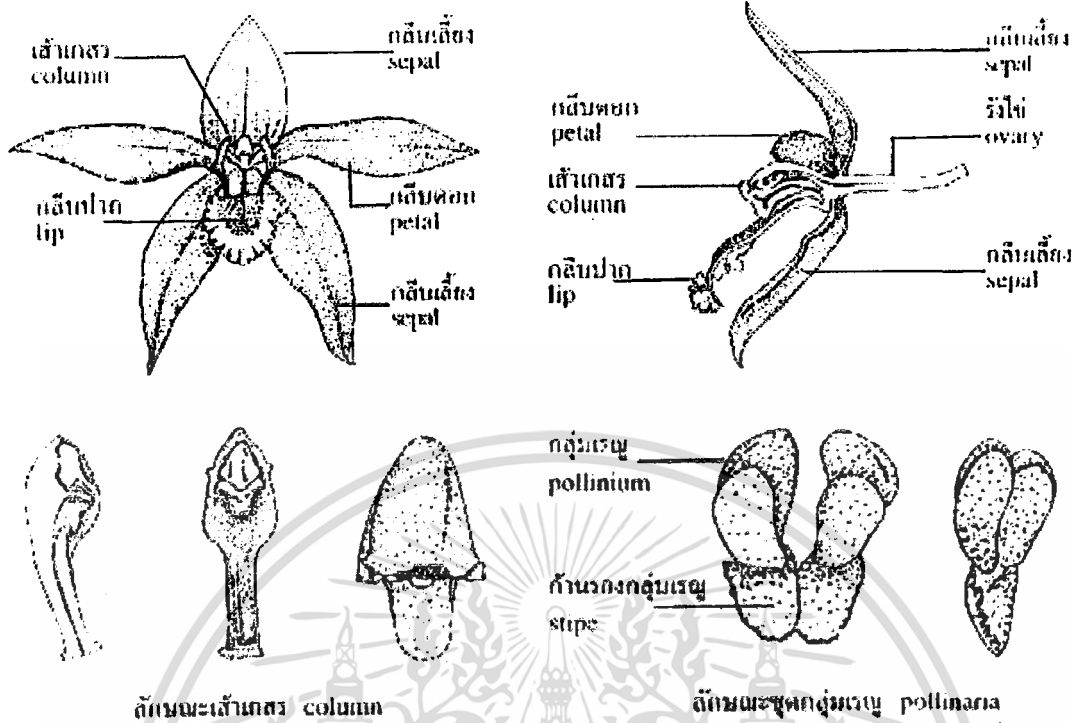
รูปลักษณะโครงสร้างของกล้วยไม้แตกต่างไปจากพรรณไม้กลุ่มอื่น ๆ ลำต้นของกล้วยไม้จำแนกออกได้ตามสภาวะความเจริญงอกงาม ลักษณะหนึ่งก็คือ เจริญจากยอดที่ปลายลำต้นขึ้นไปเรื่อย ๆ ทำให้ลำต้นตั้งตรง ไม่แตกแขนง จะแตกแขนงก็ต่อเมื่อยอดที่ปลายลำต้นนั้นได้รับอันตราย อีกลักษณะหนึ่งก็คือ เจริญจากตาข้าง ทำให้เกิดกิ่งแขนงขึ้นเป็นระยะ ส่วนของลำต้น

ทอดขนานไปกับสิ่งที่ขึ้นอยู่ เรียกว่า เหง้า กิ่งแขนงที่เกิดขึ้นนี้ถ้าอยู่ใต้พื้นดินก็เรียกว่า หัว ถ้าอยู่เหนือพื้นดินก็เรียกว่า ลำ กัล้วยไม้ดินบางสกุลไม่มีลักษณะเช่นนี้ ลำต้นหรือหัวที่อยู่ใต้ดินค้ำน้ำอายุสั้น เมื่อเกิดหน่อขึ้นเหนือพื้นดินจะออกดอกเป็นผลแล้วหัวเก่าก็ผ่อและผุสลายไป

ใบกัล้วยไม้ก็มีรูปร่างลักษณะแตกต่างกันมาก เช่น เป็นรูปร่างน้ำ รูปแถบ รูปกลมยาว หรือลดรูปลงเป็นเพียงเกล็ด แผ่นใบบางจับพับคล้ายใบหมาก หนาอวบน้ำ หรือเป็นแท่งกลม ส่วนมากแล้วมักไม่มีส่วนที่เป็นก้านใบชัดเจน การเรียงตัวของใบเป็นแบบสลับเมื่อยังอยู่ในระยะแรกเจริญนั้น จะเรียงซ้อนทับ (duplicate) หรือบิดเวียน (convolute) สีของใบส่วนมากเป็นสีเขียวสด แต่บางชนิดก็เป็นสีม่วงคล้ำ บางชนิดก็มีลวดลาย รากของกัล้วยไม้ส่วนใหญ่กลมอวบเป็นเส้นเล็กแข็งหรือแบนราบ ปลายรากสีเขียว ในเซลล์ของรากมีเชื้อราอยู่ ทำหน้าที่ช่วยย่อยสารอินทรีย์เป็นอาหารในขณะเดียวกันเชื้อราที่อาศัยแบ่งในเซลล์เป็นอาหารด้วย

โดยทั่วไปแล้ว ดอกกัล้วยไม้ดอกที่ปลายลำต้น ชอกใบ หรือข้างลำต้น เป็นดอกเดี่ยว ๆ หรือเป็นคู่ ดอกเป็นแบบช่อเดี่ยวหรือช่อแยกแขนง แต่ละดอกมีกลีบเลี้ยง 3 กลีบ เรียงสลับกันกับกลีบดอก กลีบดอกมี 3 กลีบ กลีบดอกชั้นบนมีรูปลักษณะและสีต่างไปจากอีก 2 กลีบเรียกว่า กลีบปาก หรือ กลีบกระเปาะ ตามลักษณะที่ผันแปรไปเนื่องจากเมื่อดอกบาน แกนดอกจะบิดเวียนไป 180 องศา ทำให้กลีบดอกชั้นบนกลับลงมาอยู่ด้านล่าง มีเกสรเพศผู้ 1-2 อัน เรณูของกัล้วยไม้ส่วนใหญ่จะผนึกตัวกันแน่นและรวมกันเป็นกลุ่ม เรียกว่า กลุ่มเรณู (pollinia)

กลุ่มเรณูแต่ละกลุ่มแยกกันหรือมีรยางค์โยงติดกัน ในกรณีที่มีกลุ่มเรณูเพียง 2 กลุ่ม ก็จะต้องอยู่ที่ปลายก้านกลุ่มเรณู (caudicle หรือ stipe) รังไข่มี 3 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียและยอดเกสรเพศเมียเชื่อมติดกันกับเกสรเพศผู้เป็นเส้นเกสรอันเป็นลักษณะจำเพาะของกัล้วยไม้ ยอดเกสรเพศเมียอยู่ถัดลงมาทางด้านหน้าเป็นแฉ่งมีเมือก รังไข่อยู่ใต้วงกลีบและสุมานเป็นเนื้อเดียวกันกับก้านดอก ผลแก่จัดแตกออกตามรอยประสาน มีเมล็ดจำนวนมาก ไม่มีอาหารสำรอง จึงยากต่อการงอกตามธรรมชาติ ฉะนั้นจึงต้องอาศัยเชื้อราบางชนิดช่วยย่อยสารอินทรีย์ให้เป็นอาหาร (เต็ม, 2538)

ภาพที่ 1 ส่วนประกอบที่สำคัญของดอกกล้วยไม้

การขยายพันธุ์กล้วยไม้ไทย

การขยายพันธุ์กล้วยไม้สามารถจำแนกออกเป็น 3 วิธีใหญ่ๆ คือ

1. การขยายพันธุ์ด้วยวิธีการตัดแยกหน่อหรือลำลูกกล้วยจากกอเดิมและวิธีตัดยอดจากต้นเดิม

การขยายพันธุ์โดยวิธีนี้ มักกระทำกันในช่วงระยะเวลาที่กล้วยไม้กำลังเจริญเติบโต ประมาณเดือนมีนาคมถึงเดือนกรกฎาคมเพราะเป็นระยะที่หน่อกล้วยไม้หรือส่วนที่ต้องการขยายพันธุ์อยู่ในสภาพสมบูรณ์ การขยายพันธุ์วิธีนี้ยังสามารถแบ่งออกได้อีก 3 วิธี คือ

1.1 ตัดแยกหน่อหรือลำลูกกล้วยจากต้นเดิม วิธีนี้จะใช้กับกล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโตแบบเป็นกอ เช่น สกุลหวาย โดยตัดแยกจากลำท้ายหรือลำหลัง ควรแบ่งแยกครั้งละ 2-3 ลำ ทั้งนี้ไม่นับหน่ออ่อนที่เพิ่งแตกใหม่ๆ

1.2 ตัดแยกหน่อหรือตะเกียงจากต้นเดิม ในลำลูกกล้วยของกล้วยไม้สกุลหวายทุกลำจะมีข้อเหมือนต้นอ่อนและที่ข้อจะเห็นเป็นตุ่มนูน ซึ่งตุ่มนี้จะทำให้เกิดตะเกียงได้

1.3 ตัดยอด วิธีนี้จะใช้กับกล้วยไม้ที่มีการเจริญเติบโตทางยอด เช่น สกุลแวนด้า การตัดควรให้มีรากติดอยู่กับส่วนที่ตัดออกไปประมาณ 2-3 เส้น ความยาวของยอดที่ตัดออกไปขึ้นอยู่กับรูปทรงของต้นกล้วยไม้ (สงัด, 2542)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. การขยายพันธุ์กล้วยไม้โดยมีการผสมเกสร

การเพาะเมล็ดกล้วยไม้จะเพาะโดยใช้สูตรอาหารที่มีแร่ธาตุและน้ำตาลที่จำเป็นต่อการงอกของเมล็ด โดยทั่วไปนิยมใช้สูตร Vacin E. and Went F. 1949 ซึ่งใส่ลงไปเพื่อให้อาหารแข็งและต้องทำในสภาพปลอดเชื้อ โดยฆ่าเชื้อด้วยการนำไปนึ่งในหม้อความดันไอน้ำ 15 ปอนด์/ตารางนิ้ว นาน 20 นาที เมล็ดกล้วยไม้สามารถเพาะได้ 2 วิธี คือ

2.1 เพาะฝักอ่อน โดยนำฝักอ่อนของกล้วยไม้มาเพาะโดยไม่ต้องรอให้เมล็ดแก่ กล้วยไม้แต่ละชนิดจะมีอายุการเพาะฝักอ่อนไม่เท่ากัน เช่น สกุลหวาย เพาะได้เมื่อฝักอายุ 6-8 สัปดาห์ สกุลแวนด้า เพาะได้เมื่ออายุฝักประมาณ 10-12 สัปดาห์

2.2 เพาะฝักแก่ โดยการรอให้ฝักกล้วยไม้แก่ก่อน แล้วจึงนำเมล็ดมาเพาะหลังจากเพาะเมล็ดแล้วประมาณ 2 เดือน ต้องมีการถ่ายขวดย้ายลูกกล้วยไม้ลงไปในวันอาหารสูตรถ่ายขวด โดยถ่ายลงในขวดประมาณ 50 ต้น หลังจากถ่ายขวดประมาณ 4-5 เดือน สามารถนำออกปลูกลงกระถางหมู่ได้ต้นที่มีขนาดใหญ่ก็คัดลงปลูกในกระถางนิ้ว (มลิวลีย์, 2539)

3. การขยายพันธุ์โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เป็นวิธีการนำชิ้นส่วนต่าง ๆ ของกล้วยไม้ไปเลี้ยงในอาหารวิทยาศาสตร์โดยใช้เทคนิคปลอดเชื้อ

การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อมีประโยชน์ดังนี้ คือ

- (1) สามารถขยายพันธุ์ได้ต้นที่มีลักษณะเหมือนเดิมเป็นปริมาณมากในเวลาอันรวดเร็ว
- (2) ได้ต้นที่ปลอดโรค ที่อาจติดมากับต้นหรือหน่อ เช่น รา แบคทีเรีย และถ้าใช้เทคนิคที่เหมาะสมก็สามารถได้ต้นที่ปลอดเชื้อไวรัส
- (3) ได้ต้นพันธุ์ใหม่ ๆ ที่กลายพันธุ์ในขวดเพาะ เช่น ต้นที่มีสีดอกเปลี่ยนไป ต้นที่มีจำนวนโครโมโซมเพิ่มขึ้นเท่าตัว ซึ่งเป็นประโยชน์ในการคัดต้นไปปลูกเป็นกล้วยไม้ตัดดอกต่อไป

(4) ใช้ในการรวบรวมพันธุ์พืชในสภาพปลอดเชื้อจำนวนมากในพื้นที่จำกัด

วิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ทำได้ดังนี้

3.1 นำชิ้นส่วนของพืชไปฟอกฆ่าเชื้อ โดยวิธี

- (1) จุ่มแอลกอฮอล์ 70 %
- (2) แช่ในคลอโรกซ์ 10 % นาน 15 นาที
- (3) ลอกใบหรือกาบใบออกให้เห็นส่วนของตา (bud)
- (4) แช่ในคลอโรกซ์ 5 % นาน 10 นาที
- (5) ล้างด้วยน้ำที่นิ่งฆ่าเชื้อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(6) ตัดเอาส่วนตาจากตาข้างและตายอดของหน่อ วางส่วนของตาลงในอาหารเลี้ยงเชื้อ โดยใช้อาหารเหลว

(7) วางบนเครื่องเขย่า

3.2 หลังจากเลี้ยงในอาหารแล้ว คอยเช็คผล ถ้ามีการปนเปื้อนจากเชื้อรา แบคทีเรียให้คัดออก ตาในขวดที่ปราศจากการปนเปื้อนจะสะอาด มีสีเขียว ถ้าสูตรอาหารไม่เหมาะสมตาจะเปลี่ยนเป็นสีดำ ควรเปลี่ยนอาหารใหม่ทุก 2 อาทิตย์

3.3 การเพิ่มจำนวนโปรโตคอร์ม โดยการนำตาที่มีสีเขียวนี้มาทำให้เพิ่มจำนวนขึ้น โดยทำการแบ่งเซลล์เป็นเนื้อเยื่อมีลักษณะเป็นก้อนกลมเท่าหัวเข็มหมุด มีตายอดและบังคับไม่ให้ตายอดเจริญขึ้นมาแต่ให้แบ่งตัวเพิ่มจำนวนโปรโตคอร์มมากขึ้น โดยเขย่าบนเครื่องเขย่าและแบ่งใส่ขวดอาหารใหม่หลาย ๆ ขวด เพื่อให้ได้จำนวนโปรโตคอร์มตามต้องการ

3.4 การเลี้ยงโปรโตคอร์มให้เป็นต้น เมื่อได้จำนวนโปรโตคอร์มตามต้องการแล้ว นำไปถ่ายขวดเลี้ยงบนอาหารแข็ง เพื่อให้เจริญเติบโตเป็นต้นกล้า มีใบ ยอด และราก ถ้าขึ้นเป็นต้นในขวดอาหารแน่นเกินไป จะถ่ายขวดใหม่อีก 1-2 ครั้ง ให้ได้ต้นในขวดประมาณ 50 ต้น ต่อขวด

3.5 ย้ายต้นกล้าจากขวดออกปลูกในกระถางหมู่ เมื่อต้นกล้ามีขนาดใหญ่และแข็งแรงพอ (มาลินี, 2537)

การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้

ปัจจัยที่ทำให้กล้วยไม้มีการเจริญเติบโต

1. สภาพแวดล้อม ต้องเหมาะสมกับการเจริญเติบโตของกล้วยไม้แต่ละพันธุ์ควรรับให้คล้ายกับสภาพแวดล้อมในแหล่งกำเนิดของกล้วยไม้เหล่านั้น ได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้นของแสง จำนวนชั่วโมงแสง/วัน และความชื้นสัมพัทธ์
2. เครื่องปลูกและภาชนะปลูก ต้องเลือกให้เหมาะสมกับระบบรากของกล้วยไม้
3. น้ำ น้ำที่ใช้รดกล้วยไม้ควรเป็นน้ำสะอาด ถ้าใช้น้ำประปาจะดีมาก น้ำจากคลองหรือแม่น้ำควรทำให้ตกตะกอนหรือกรองให้ใสโดยใช้ถ่านทราย การรดน้ำควรรดให้เปียกชุ่มทั้งต้น ราก และเครื่องปลูกในช่วงเช้าก่อนแดดจัด ในช่วงบ่ายถ้าอากาศร้อนจัดและมีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำควรรดในช่วงบ่ายอีกครั้ง ในช่วงฤดูฝนถ้าเครื่องปลูกเปียกชุ่มอยู่ไม่จำเป็นต้องรดน้ำ
4. ธาตุอาหาร กล้วยไม้มีชีวิตตั้งนั้นจึงต้องใช้ธาตุอาหารในปริมาณและชนิดที่เหมาะสมเพื่อการเจริญเติบโต ผลิใบใหม่ ออกดอก และแตกหน่อใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. การกำจัดศัตรูพืช ต้องมีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่มารบกวนเพื่อให้ต้นสมบูรณ์และได้ดอกที่มีคุณภาพ

เครื่องปลูกกล้วยไม้

กล้วยไม้เป็นพืชที่เกาะอาศัยอยู่บนต้นไม้หรือบนลานหิน ดังนั้นเครื่องปลูกจึงต่างจากพืชอื่น ควรเลือกใช้เครื่องปลูกที่มีคุณภาพดังนี้

1. ใช้ได้ทนทาน ควรมีอายุมากกว่า 3 ปี ต้องไม่ยุ่ง่าย เช่น กาบมะพร้าว ไยมะพร้าว ถ่านหิน
2. สะอาด ปราศจากเชื้อโรคและสารพิษที่จะเป็นอันตรายต่อระบบราก
3. ไม่อุ้มน้ำจนแฉะ ดูดซับน้ำในปริมาณที่พอจะรักษาความชื้นไว้รอบรากและมีการระเหยน้ำออกได้
4. ใช้ง่าย ปลูกเสร็จเร็ว
5. หาง่าย ราคาถูก

ความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องปลูกและระบบราก

1. รากอากาศ มีรากขนาดใหญ่ยาว อาจยาวได้มากกว่า 1 เมตร รากออกจากข้อตามลำต้น รากย่อยลงมากกลางอากาศ การปลูกกล้วยไม้เหล่านี้ไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องปลูก ปลูกต้นในกระเช้าไม้หรือพลาสติกหรือปลูกให้ห้อยอยู่กลางอากาศ รดน้ำและปุ๋ยให้พอเหมาะ รากจะออกมาจำนวนมากและต้นเจริญเติบโตได้ดี

2. รากกิ่งอากาศ รากมีขนาดเล็กกว่ารากอากาศ รากออกจากเหง้าที่แนบชิดกิ่งไม้หรือเครื่องปลูกรากจะเจริญลงไปเครื่องปลูกเนื่องจากต้องการความชื้นในอากาศมากกว่ารากอากาศ จึงต้องปลูกบนกาบมะพร้าวหรือถ่าน

3. รากดินและรากกิ่งดิน ต้องเลือกเครื่องปลูกที่ระบายน้ำดี ระบายปุ๋ย เช่น ทรายหยาบ ถ่านแกลบ ปุ๋ยอินทรีย์

หลักการใช้ปุ๋ยกับกล้วยไม้

การให้ปุ๋ยกล้วยไม้ ขึ้นอยู่กับ

1. ชนิดของกล้วยไม้ กล้วยไม้แต่ละชนิดตอบสนองต่อการรับปุ๋ยต่างกัน ดังนี้

1.1 พันธุ์กล้วยไม้

กล้วยไม้ป่า ต้องการปุ๋ยเจือจาง เดือนละครั้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กล้วยไม้ลูกผสม ต้องการปุ๋ยปริมาณมากกว่า ถ้าเป็นต้นที่มีการเจริญเติบโตตลอดปีและออกดอกดก ยิ่งต้องการปุ๋ยมาก ถ้าได้รับปุ๋ยไม่เพียงพอต้นจะโตช้าและออกดอกน้อยช่อดอกไม่สมบูรณ์

1.2 อายุ

ลูกกล้วยไม้ ต้องใช้ปุ๋ยสูตรที่ช่วยให้ต้นมีการเจริญเติบโตดี หรือมีไนโตรเจนสูง

กล้วยไม้รุ่น โกล้ออกดอก ใช้สูตรที่เร่งให้ต้นโตและออกดอก ต้องมีธาตุอาหารครบในปริมาณใกล้เคียงกัน

ต้นออกดอกแล้ว ต้นจะมีขนาดใหญ่พร้อมที่จะออกดอกใหม่ตลอด ขณะเดียวกันต้องมีการเจริญเติบโตทางต้นด้วย ต้องให้ปุ๋ยที่เร่งการออกดอกและการเจริญเติบโตทางต้น

1.3 ขนาดต้น

1.4 วัฏจักรการเจริญเติบโต

พวกออกดอกตามฤดูกาล ได้แก่กล้วยไม้ป่า เกือบตลอดปีจะมีการเจริญเติบโตทางต้นและใบ ควรให้ปุ๋ยสูตรเสมอในช่วงนี้และเมื่ออยู่ในช่วงผลิดอกจึงสลับด้วยปุ๋ยสูตรเร่งดอก

พวกออกดอกตลอดปี กล้วยไม้เหล่านี้ต้องการปุ๋ยปริมาณมาก ถ้าได้รับปุ๋ยไม่พอ ต้นจะไม่สมบูรณ์ทำให้ออกดอกได้น้อยลง

2. โรงเรือนและสภาพแวดล้อม

2.1 ความเข้มของแสงแดดและการระบายอากาศ ความเข้มของแสงแดดครึ่งหนึ่งของปกติ จะเหมาะกับการเจริญเติบโตของต้นกล้วยไม้และต้องได้รับแสงนานเต็มวันเพื่อการเจริญเติบโตทางต้นและการออกดอก ถ้าต้นได้รับแสงแดดเพียงพอและมีการระบายอากาศดี จะยังมีประสิทธิภาพในการใช้ปุ๋ย

2.2 ฤดูกาล

ฤดูหนาว อุณหภูมิต่ำ ต้นกล้วยไม้มีการเจริญเติบโตน้อยกว่าปกติ ถ้าต่ำกว่า 10°C และความชื้นสัมพัทธ์ต่ำมาก ต้นจะพักตัว หลายชนิดทิ้งใบ ไม่ออกดอก ควรลดปริมาณปุ๋ยลง

ฤดูหนาว เป็นช่วงที่ต้นพักการเจริญเติบโต อากาศอบอุ่น หลังผ่านช่วงอากาศหนาวเย็นความชื้นในอากาศสูงขึ้น เหมาะกับการเจริญเติบโต ควรให้ปุ๋ยในอัตราที่สูงกว่าปกติ

ฤดูฝน ต้นมีการเจริญเติบโตดีมากแต่ค่อนข้างอวบน้ำและได้รับไนโตรเจนจากน้ำฝนในรูปของไนเตรทในปริมาณมาก ถ้าได้รับปุ๋ยมาก ทำให้ต้นอ่อนแอ เน่าได้ง่าย

3. ชนิดและวิธีการให้ปุ๋ย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.1 วิธีการรดปุ๋ย การรดปุ๋ยต้องรดให้ถูกส่วนที่กล้วยไม้สามารถดูดเอาไปใช้ได้มากที่สุด กล้วยไม้จะสามารถดูดไปใช้ได้ทั้งรากและใบ จึงต้องรดให้เปียกทั้งรากและใบ ใช้หัวฉีดที่เป็นฝอย เพื่อประหยัดปุ๋ย

3.2 เวลาในการให้ปุ๋ย นิยมให้ปุ๋ยในช่วงเช้าก่อนแดดจัด เพราะรากและใบจะดูดได้ดี ขณะเปียกและสามารถนำไปใช้ในกระบวนการต่าง ๆ ได้ทันที

3.3 ความถี่ในการให้ปุ๋ย ควรให้สัปดาห์ละครั้งเป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุด การรดปุ๋ยทุกวันจะทำให้เกิดการสะสมของเกลือแรมมากเกินไปจนเป็นพิษต่อระบบราก

3.4 อัตราการให้ปุ๋ย จะปรับใช้ตาม

สูตรปุ๋ย ถ้าปริมาณน้ำหนักรวมน้อย ต้องใช้ปุ๋ยจำนวนมากกว่าปุ๋ยสูตรที่มีปริมาณน้ำหนักรวมมาก

ขนาดต้น ต้นขนาดใหญ่ กอใหญ่หรือน้ำหนักมากต้องใช้ปุ๋ยมาก

สภาพแวดล้อม ช่วงฤดูที่มีแสงมากจะให้ปุ๋ยมาก

3.5 ความเค็มของปุ๋ย ปุ๋ยที่มีความเค็มของปุ๋ยมาก จะเป็นพิษต่อรากและใบมาก ต้องลดปริมาณปุ๋ยลง

การดูแลรักษาและป้องกันโรค

การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ นั้น ความสำคัญอยู่ที่การดูแลรักษา ต้องหมั่นเอาใจใส่ตรวจตรา ความเปลี่ยนแปลงของสภาพเครื่องปลูก การผิดปกติของราก หน่อ ลำลูกกล้วยและใบของกล้วยไม้ อยู่เสมอ เพราะเมื่อเชื้อโรคเข้าไปทำลายกล้วยไม้บางส่วน ถ้าใช้ยาป้องกันได้ทันทีจะไม่มีโรคติดต่อกันได้ แต่ส่วนที่เป็นโรคนั้นก็จะเสียหายไป เช่น ใบหลุด ลำลูกกล้วยเน่าหรือแห้ง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงควรใช้วิธีป้องกันด้วยการฉีดสารป้องกันกำจัดเชื้อโรคที่เกิดจากเชื้อรา แบคทีเรีย อย่างน้อย สัปดาห์ละครั้ง โรคที่เข้าทำลายกล้วยไม้รวมทั้งไวรัส มี 12 ชนิดด้วยกัน คือ โรคแอนแทรคโนส โรคราดำ โรคโคนเน่าดำ โรคราขาว โรคเน่าและ โรคใบช้ำกลาก โรคใบจุดดำ โรคเน่าดำ โรคดอกจุดสนิม โรคเน่าแห้ง โรคใบปื้นเหลือง และไวรัส

โรคต่าง ๆ ทั้ง 12 โรคนั้น ควรใช้ยาที่มีสารเคมีประเภทแพนโคเซป คาเบนดาซิม และแคบเทน ฉีดพ่นสลับกันไปหรือจะผสมรวมกันพ่น แต่ต้องระมัดระวังเรื่องอัตราส่วนผสมด้วย ถ้าเข้มข้นเกินไปอาจเป็นอันตรายต่อกล้วยไม้ได้ ส่วนไวรัสนั้นควรป้องกันด้วยการใช้ฟายแชน 20% ฉีดพ่น สัปดาห์ละครั้ง จะป้องกันการระบาดหรือคุมกำเนิดไว้ไม่ให้ระบาดไปที่อื่นและลดอัตราการรุนแรงของเชื้อได้ (สงัด, 2542)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการ

อุปกรณ์

1. กล้องถ่ายรูปพร้อมฟิล์ม
2. ปากกา กระดาษ
3. สมุดจดบันทึก
4. เครื่องคอมพิวเตอร์
5. ตัวอย่างจริงของพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมืองของไทย

วิธีการศึกษา

1. สำรวจพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมืองของไทย
2. ถ่ายรูปกล้วยไม้ที่สำรวจ
3. รวบรวมพันธุ์ที่ได้มาปลูกเพื่อขยายพันธุ์
4. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารอ้างอิง

สถานที่ศึกษา

1. อ. ศรีบรรพต และ อ. ป่าบอน จ. พัทลุง
2. สวนพฤกษศาสตร์และตลาดชั้นเดีย
3. งานพรรณไม้งามอร่ามสวนหลวง ร. 9
4. งานจัดแสดงและประกวดกล้วยไม้ บอนสี และหยกมงคล ศูนย์การค้า เจริญนคร
5. ตลาดค้าเหียง อ. เมือง จ. เชียงใหม่
6. บ้านห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ฮอน จ. เชียงใหม่
7. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อ. สันทราย จ. เชียงใหม่
8. สวนพฤกษศาสตร์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ อ. แม่ริม จ. เชียงใหม่

สถานที่ค้นคว้าหาข้อมูล

1. ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร สจล.
2. สำนักหอสมุดกลาง สจล.
3. หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระยะเวลาในการศึกษา

เดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2545

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลการศึกษา

นมหนูหัวกลม

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Acriopsis indica</i> Wight
ชื่อพ้อง	-
ชื่อไทย	นมหนูหัวกลม
ชื่ออื่น	รูหินี่ จุกพราหมณ์ เชื่องนมหนู
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

ลำต้นเป็นลำลูกกล้วยขนาดเล็ก กลม สูงประมาณ 1 - 5 ซ.ม. ใบเรียวยาวเล็ก ยาวประมาณ 10 - 20 ซ.ม. กว้างประมาณ 6 ม.ม. ดอกเป็นช่อ ก้านช่อดอกยาวประมาณ 30 ซ.ม. กลีบดอกสีครีมและมีจุดสีม่วง ดอกขนาดประมาณ 1 ซ.ม. รากเป็นแบบกิ่งอากาศ

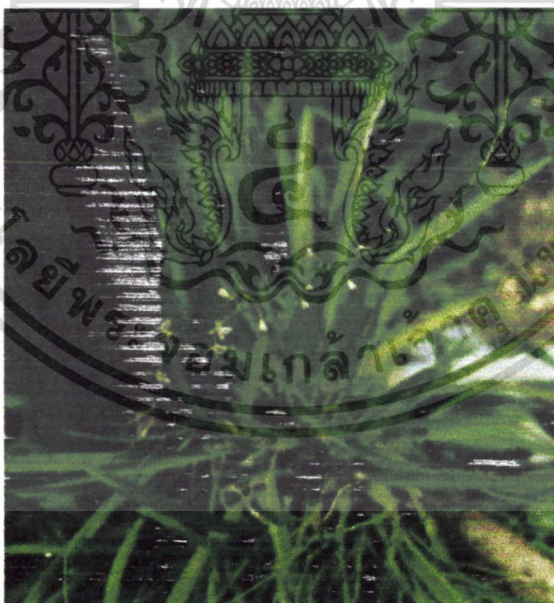
ระยะเวลาที่ออกดอก กุมภาพันธ์-มีนาคม

แหล่งที่พบ ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม

นมหนูหัวกลม

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะต้นของนมหนูหัวกลม

ภาพที่ 3 แสดงลักษณะดอกของนมหนูหัวกลม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กุหลาบกระเป๋াপิด

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Aerides odorata</i> Lour.
ชื่อพ้อง	<i>Aerides virens</i> Lindl.
ชื่อไทย	กุหลาบกระเป๋াপิด
ชื่ออื่น	กุหลาบขาว เอื้องเปา เอื้องพวงกุหลาบ เอื้องกุหลาบเดือยไก่ ม้าหมุย เอื้องเปิดน้อย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้นมี 2 แบบ คือ แบบโปร่ง ลำต้นจะบิดหรือห้อยลงและแบบลำต้นหนาแข็ง ใบกว้างประมาณ 2.5 ซม. ยาวประมาณ 20 - 30 ซม. มี 2 แบบตามลักษณะลำต้น คือ ลำต้นแบบแรก ใบจะมีลักษณะแบนและยาวบิด ส่วนลำต้นแบบที่สอง ใบจะหนาสั้น อวบน้ำ ปลายใบมนเป็นแฉกไม่เท่ากัน ดอกเป็นช่อ ยาวประมาณ 30 - 40 ซม. มี 2 แบบ คือ แบบช่อโค้ง กลีบดอกมีสีขาว มีเส้นลายสีม่วงอ่อนส่วนแบบที่สอง ช่อดอกตั้ง ดอกถี่แน่นช่อ กลีบดอกหนาและเป็นมันคล้ายเทียนไข พันธ์ดอกสีขาวทั้ง 2 แบบ มีเดือยดอกค่อนข้างเรียวโค้งยื่นออกมาทางด้านหน้า ระบบรากเป็นแบบรากอากาศ

ระยะเวลาที่ออกดอก พฤษภาคม-กรกฎาคม

แหล่งที่พบ ไทย เนปาล อินเดีย ลาว มาเลเซีย

กุหลาบกระเป๋าคิด

ภาพที่ 4 แสดงลักษณะต้นของกุหลาบกระเป๋าคิด

ภาพที่ 5 แสดงลักษณะดอกของกุหลาบกระเป๋าคิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เข็มแสด

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Ascocentrum miniatum</i> (Lindl.) Schltr.
ชื่อพ้อง	<i>Saccolabium miniatum</i> Lindl.
ชื่อไทย	เข็มแสด
ชื่ออื่น	เอื้องไซ่เหลือง เอื้องมันปู เอื้องฮ้างคาง เอื้องฮ้องคำ เอื้องเหลืองพระฝาง พุ่มสุวรรณ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 10 - 20 ซม. ลำต้นเรียว โยงหนารูปขอบขนาน ปลายหยักไม่เท่ากัน กว้าง 1.0 - 1.5 ซม. ยาว 10 - 12 ซม. ดอกออกเป็นช่อตั้งตามซอกใบ ยาว 12 - 15 ซม. จำนวน 20 - 50 ดอกต่อช่อ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีแดงถึงแสดอมเหลือง กลีบปากสีแสด ฝาปิดกลุ่มเรณูสีน้ำตาลเข้มเกือบดำ ดอกบานเต็มที่กว้าง 1.5 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก กุมภาพันธ์-เมษายน

แหล่งที่พบ ทั่วประเทศไทย ตามป่าพลัดใบหรือป่าดิบแล้ง

เข็มแสด

ภาพที่ 6 แสดงลักษณะต้นของเข็มแสด

ภาพที่ 7 แสดงลักษณะดอกของเข็มแสด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิงโตกลอกตา

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bulbophyllum bittnerianum* Schltr.

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย สิงโตกลอกตา

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 3 - 4 ซ.ม. ลำลูกกล้วยรูปกลม ใบรูปหอกแกมขอบขนาน กว้าง 2.5 - 3.0 ซ.ม. ยาว 10 - 12 ซ.ม. จำนวน 1 ใบต่อลำลูกกล้วย ดอกออกเป็นช่อจากโคนกอ ยาว 10 - 12 ซ.ม. มีใบประดับสีครีมประสีเลือดหมู ดอกย่อยเรียงกันแน่น กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีครีม กลีบปากสีเหลืองเข้ม ดอกบานเต็มทีกว้าง 1 ซ.ม.

ระยะเวลาที่ออกดอก กรกฎาคม-สิงหาคม

แหล่งที่พบ ป่าดิบเขาทางภาคเหนือและภาคตะวันออกของไทย

สิงโตกลอกตา

ภาพที่ 8 แสดงลักษณะต้นของสิงโตกลอกตา

ภาพที่ 9 แสดงลักษณะดอกของสิงโตกลอกตา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิงโตนักกล่อม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bulbophyllum lasiochilum* C.S.P. Parish & Rchb.f.

ชื่อพ้อง *Bulbophyllum breviscarpum* (Rolfe) Ridi.

ชื่อไทย สิงโตนักกล่อม

ชื่ออื่น สิงโตปากเปิด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 5 - 8 ซม. ลำลูกกล้วยรูปไข่ สูง 1 - 2 ซม. ใบรูปรี ขอบขนาน กว้าง 1.5 - 2.0 ซม. ยาว 4 - 5 ซม. ออกดอกเดี่ยวจากโคนกอ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีเขียวหรือสีเหลืองอ่อน มีประสีน้ำตาล กลีบเลี้ยงคู่ล่างที่ส่วนปลายม้วนห่อ กลีบปากสีเหลือง ดอกบานเต็มที่กว้าง 1.5 - 2.0 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก ตุลาคม-ธันวาคม

แหล่งที่พบ มาเลเซีย และป่าดิบที่ระดับความสูง 500-1,500 เมตรของไทย

สิงโตนักกล้ำ

ภาพที่ 10 แสดงลักษณะต้นของสิงโตนักกล้ำ

ภาพที่ 11 แสดงลักษณะดอกของสิงโตนักกล้ำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พุดแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bulbophyllum lepidum* (Blume) J.J. Sm.

ชื่อพ้อง *Cirrhopetalum lepidum* (Blume) Schltr.

Ephippium lepidum Blume

ชื่อไทย พุดแดง

ชื่ออื่น สิงโตใบพุดแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

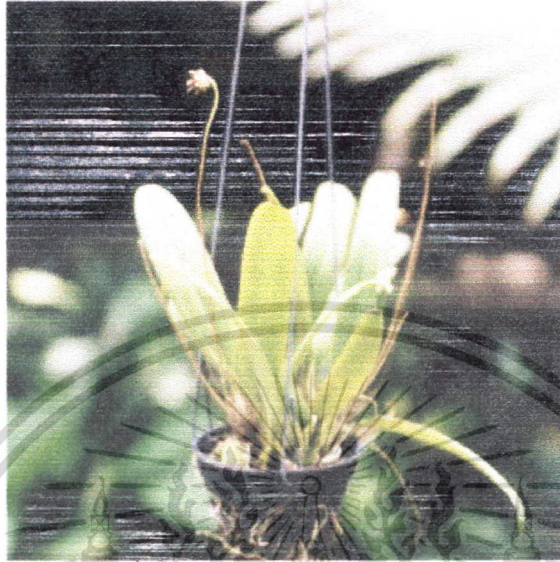
กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 8 - 12 ซม. ลำลูกกล้วยรูปไข่ เส้นผ่านศูนย์กลาง 2 ซม. สูง 2 - 3 ซม. ผิวเป็นสัน 4 - 5 เหลี่ยม ใบรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 1.5 ซม. ยาวประมาณ 8 - 13 ซม. ดอกออกเป็นช่อจากโคนกอ ก้านช่อยาว 10 - 12 ซม. ดอกย่อยเรียงแผ่คล้ายรูปพัด กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีแดงคล้ำ กลีบเลี้ยงคู่ล่างสีขาวแกมชมพูเรื่อ ๆ และมีประสีแดงเข้มเกือบค่อนกลีบ ดอกบานเต็มที่กว้าง 1.5 ซม. ยาว 2.5 - 3.0 ซม. มีกลิ่นคาว

ระยะเวลาที่ออกดอก สิงหาคม-ธันวาคม

แหล่งที่พบ พบทั่วประเทศไทยตามป่าดิบเขา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พัดแดง

ภาพที่ 12 แสดงลักษณะต้นของพัดแดง

ภาพที่ 13 แสดงลักษณะดอกของพัดแดง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิงโตร้างแดน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bulbophyllum microtepalum* Rchb. f.

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย สิงโตร้างแดน

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 7 - 10 ซม. ลำลูกกล้วยรูปไข่ ใบรูปร่างน้ำ กว้าง 2 - 3 ซม. ยาว 8 - 12 ซม. จำนวน 1 ใบต่อลำลูกกล้วย ดอกออกเป็นช่อห้อยลงจากโคนกอ ยาวประมาณ 12 - 16 ซม. มีใบประดับที่โคนก้านช่อดอก ยาว 1 ซม. กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีครีม ดอกบานเต็มที่กว้าง 0.5 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก พฤศจิกายน

แหล่งที่พบ

ไทย พม่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิงโตร้องแตง

ภาพที่ 14 แสดงลักษณะต้นและดอกของสิงโตร้องแตง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิงโตกำมปุ่น้อย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bulbophyllum pumilio* Par. & Rchb. f.

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย สิงโตกำมปุ่น้อย

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้ขนาดเล็ก หัวกลมหรือหัวแป้น ขนาด 5 - 8 มม. เวียงตัวห่างกัน 5 - 10 มม. บนเหง้า ซึ่งแยกสาขาหลายทิศทาง ใบรูปรี มี 1 ใบ ยาว 2 - 4 ซม. กว้างประมาณ 0.3-0.5 ซม. แผ่นใบค่อนข้างบาง ปลายแหลม ช่อดอกเกิดจากโคนหัว ก้านช่อสูง 3 - 5 ซม. ดอกเกิดที่ปลายช่อ มี 2 ดอก ขนาดดอกยาวประมาณ 10 ซม. กว้างประมาณ 4 มม. เป็นกล้วยไม้ที่สวยงามมากและพบเห็นได้ค่อนข้างยาก

ระยะเวลาที่ออกดอก ตุลาคม-พฤศจิกายน

แหล่งที่พบ ป่าดิบในภาคตะวันออกของไทยและพม่า

สิงโตก้ามปูน้อย

ภาพที่ 15 แสดงลักษณะต้นของสิงโตก้ามปูน้อย

ภาพที่ 16 แสดงลักษณะดอกของสิงโตก้ามปูน้อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิบม้าหลวง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bulbophyllum reclusum* Seidenf.

ชื่อพ้อง *Bulbophyllum rufinum* Rchb.f.

Phyllorchis rufina (Rchb.f) Kze.

ชื่อไทย กิบม้าหลวง

ชื่ออื่น เคื่องกิบม้าใหญ่ เคื่องกิบม้า

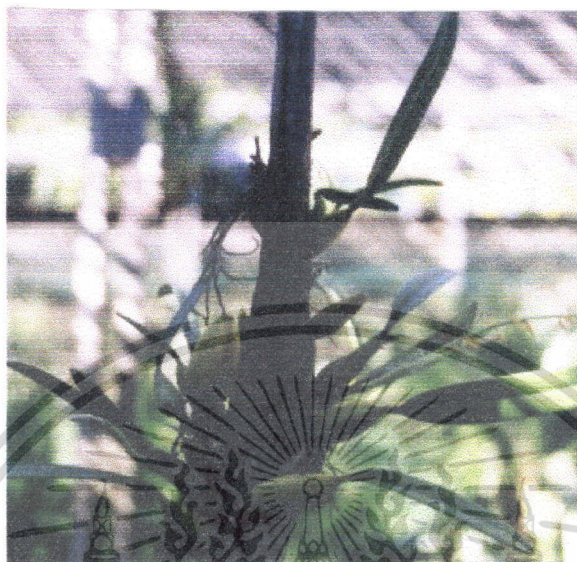
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 4 - 8 ซม. ลำลูกกล้วยรูปรี สูง 2 ซม. ใบรูปขอบขนาน กว้าง 1.5 - 2.0 ซม. ยาว 9 - 12 ซม. จำนวน 1 ใบต่อลำลูกกล้วย ดอกออกเป็นช่อจากโคนกอ ยาว 15 - 20 ซม. มีกาบใบหุ้มโคนก้านช่อ กลีบเลี้ยงสีเหลืองเข้ม มีขีดสีน้ำตาล กลีบดอกสีเหลืองเข้ม กลีบปากสีเหลืองเข้มและมีประสีน้ำตาลอมส้มเกือบทั่วทั้งกลีบ ดอกบานเต็มทีกว้าง 0.8 ซม.

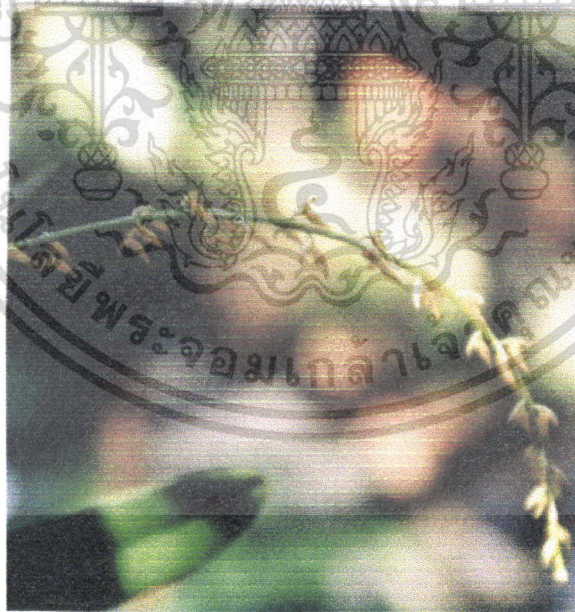
ระยะเวลาที่ออกดอก พฤศจิกายน-ธันวาคม

แหล่งที่พบ พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา และป่าดิบเขาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

กิบม้าหลวง

ภาพที่ 17 แสดงลักษณะต้นของกิบม้าหลวง

ภาพที่ 18 แสดงลักษณะดอกของกิบม้าหลวง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิงโตสยาม

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Bulbophyllum siemense</i> Rchb.f.
ชื่อพ้อง	<i>Bulbophyllum lobbii</i> Lindl. <i>Bulbophyllum henshallii</i> Lindl. <i>Sestochilos uniflorum</i> Brada <i>Sarcopodium lobbii</i> (Lindl.) Lindl.

ชื่อไทย	สิงโตสยาม
ชื่ออื่น	สิงโตดอกเหลือง
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 10 - 15 ซม. มีไหล ลำลูกกล้วยรูปไข่ สูง 2 -3 ซม. ใบรูปรีกว้าง 3.5 - 4.0 ซม. ยาว 8 -10 ซม. ออกดอกเดี่ยวจากโคนกอ ก้านดอกยาว 5 - 7 ซม. กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีเหลืองมีประสีม่วงอมแดงและแต้มกลมสีเหลืองเข้ม ดอกบานเต็มทีกว้าง 5 - 6 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก ธันวาคม-เมษายน

แหล่งที่พบ พบทั่วประเทศไทยตามป่าดิบเขา ที่ระดับความสูง 500 - 1,300 เมตรและประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สิงโตสยาม

ภาพที่ 19 แสดงลักษณะต้นของสิงโตสยาม

ภาพที่ 20 แสดงลักษณะดอกของสิงโตสยาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อ้วชมฟูไพร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Calanthe rosea* (Lindl.) Benth

ชื่อพ้อง *Limatodis rosea* Lindl.

ชื่อไทย อ้วชมฟูไพร

ชื่ออื่น เอื้องข้าวเหนียวลิง

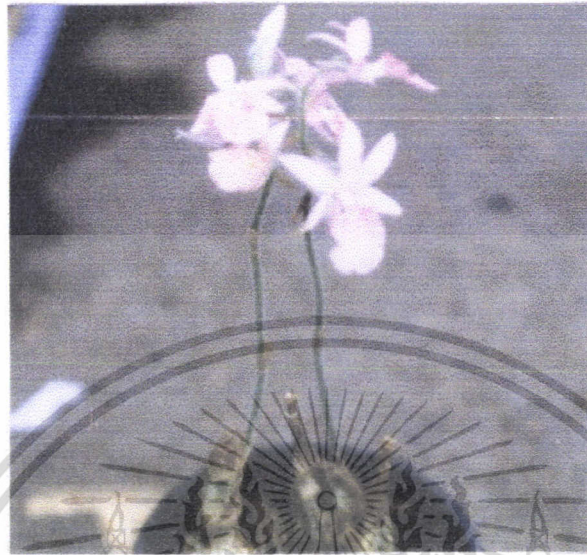
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ออกดอกเป็นช่อตั้ง ช่อดอกโปร่ง ยาว 20 - 50 ซม. ดอกมักเกิดค่อนข้างไปทางปลายช่อ กลีบสีชมพู กลีบปากแยกเป็น 3 แฉก แฉกกลางปลายเว้า โคนกลีบปากมีเดือยยาว ดอกยาวประมาณ 2.5 ซม. กว้าง 4 ซม. ดอกทยอยบานเป็นเวลานาน ก้านช่อดอกมีขน เป็นกล้วยไม้ดินที่มีความสวยงาม ต้นมักทิ้งใบก่อนออกดอก ปัจจุบันพบได้น้อย

ระยะเวลาที่ออกดอก พฤศจิกายน-ธันวาคม

แหล่งที่พบ ป่าดิบชื้นทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกของไทย พม่า

อ้วมพูไพร

ภาพที่ 21 แสดงลักษณะต้นของอ้วมพูไพร

ภาพที่ 22 แสดงลักษณะดอกของอ้วมพูไพร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิงโตร่ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cirrhopetalum auratum* (Lindl.) Rchb. f.

ชื่อพ้อง *Bullbophyllum auratum* Lindl.

ชื่อไทย สิงโตร่ม

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

หัวรูปไข่ สูง 1.5 – 2.0 ซม. ส่วนกว้างประมาณ 1 ซม. มักจะมีสีเขียวอมม่วง หัวเกิดเป็นระยะ ห่างกันประมาณ 1 ซม. ใบรูปขอบขนาน ยาว 10 - 12 กว้าง 1.5 ซม. แผ่นใบหนาและเหนียว สีคล้ายหัว ปลายมน โคนเรียวเป็นก้าน ก้านช่อดอกผอม ยาว 6 - 12 ซม. ปลายสุดมีดอกย่อย 6 - 8 ดอก ดอกห้อยลงเรียงแผ่เกือบเป็นวงกลมคล้ายร่ม เส้นผ่านศูนย์กลางช่อประมาณ 2.5 ซม. ขนาดดอกยาว 1.5 ซม. กว้าง 0.8 ซม. ดอกมีทั้งสีชมพูอ่อนและสีชมพูอมเหลือง

ระยะเวลาที่ออกดอก ตุลาคม-พฤศจิกายน

แหล่งที่พบ ภาคเหนือของไทย

สิงโตร่ม:

ภาพที่ 23 แสดงลักษณะต้นของสิงโตร่ม

ภาพที่ 24 แสดงลักษณะดอกของสิงโตร่ม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องหมาก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Coelogyne trinervis* Lindl.

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย เอื้องหมาก

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ออกดอกเป็นช่อ 4 - 6 ดอก ช่อดอกเกิดที่ยอดใหม่ทางด้านข้างของโคนหัวเก่า ช่อดอกโปร่ง ยาว 15 - 20 ซม. กลีบมีครีมี กลีบเลี้ยงมีขนาดใหญ่กว่ากลีบดอก กลีบดอกเป็นแถบแคบ โคนกลีบปากกระดกขึ้นทั้งสองข้าง สีน้ำตาลเข้ม ปลายผายออก ขอบย้วยเป็นคลื่น สีเหลืองอมน้ำตาล มีสันนูนตามยาวที่กลางกลีบปาก ดอกขนาดประมาณ 3 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก กันยายน-พฤศจิกายน

แหล่งที่พบ

ป่าดิบแล้ง ป่าผลัดใบและป่าสนทั่วทุกภาคของไทย

เอื้องหมาก

ภาพที่ 25 แสดงลักษณะต้นและดอกของเอื้องหมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กะเรกะร่อนปากเปิด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cymbidium finlaysonianum* Lindl.

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย กะเรกะร่อนปากเปิด

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัยขนาดใหญ่ ขึ้นเป็นกอแน่น พบมากตามต้นตาลในท้องนาภาคกลางและภาคใต้ ต้นสั้น มีใบหุ้ม ใบเป็นแถบหนา ยาว 25 - 50 ซม. กว้าง 2 - 3 ซม. โคนใบชันแน่น รากมีจำนวนมากเป็นกระจุก ช่อดอกยาว 20 - 60 ซม. ห้อยลง ดอกในช่อดอกค่อนข้างโปร่ง ขนาดดอกประมาณ 3 ซม. กลีบดอกปากขาว ช่วงปลายกลีบดอกมีแถบสีม่วงแดง รูปคล้ายเกือกม้า

ระยะเวลาที่ออกดอก มีนาคม-พฤษภาคม

แหล่งที่พบ มาเลเซีย แถบอินโดจีน ภาคกลางและภาคใต้ของไทย

กะเหรี่ยงร้อนปากเปิด

ภาพที่ 26 แสดงลักษณะต้นของกะเหรี่ยงร้อนปากเปิด

ภาพที่ 27 แสดงลักษณะดอกของกะเหรี่ยงร้อนปากเปิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กะเรกะร่อนอินทนนท์

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Cymbidium traceyanum</i> O'Brien
ชื่อพ้อง	-
ชื่อไทย	กะเรกะร่อนอินทนนท์
ชื่ออื่น	เอื้องกำเบ้อ ฝี่เสื่อ เอื้องขาด เอื้องดินเนอ เอื้องข้าง เอื้องหงส์ทอง เอื้องฮ่องฟู
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

กล้วยไม้อิงอาศัย ลำลูกกล้วยรูปกระเปาะกลม กว้าง 5 - 7 ซม. สูง
ประมาณ
6 - 10 ซม. มีกาบใบหุ้ม ใบรูปเข็มขัด ปลายสอบ กว้าง 2.5 - 3.0 ซม. ยาว 50 - 80 ซม. ดอก
ออกเป็นช่อจากโคนกอ ยาว 60 - 80 ซม. จำนวน 5 - 12 ดอกต่อช่อ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสี
เหลืองแกมเขียว มีขีดตามยาวสีน้ำตาลเข้ม กลีบปากสีเหลือง มีประสีน้ำตาลเข้ม ดอกบานเต็มที่
กว้าง 10 ซม.
ระยะเวลาที่ออกดอก พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์
แหล่งที่พบ ป่าดิบเขา ที่ระดับความสูง 1,000 - 2,000 เมตร ทางภาคเหนือและ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย พม่า

กะเรกะร้อนอินทนนท์

ภาพที่ 28 แสดงลักษณะต้นของกะเรกะร้อนอินทนนท์

ภาพที่ 29 แสดงลักษณะดอกของกะเรกะร้อนอินทนนท์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Dendrobium aduncum Wall. ex Lindl.

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dendrobium aduncum</i> Wall. ex Lindl.
ชื่อพ้อง	<i>Callista adunca</i> (Wall. ex Lindl.) Kze.
ชื่อไทย	-
ชื่ออื่น	-
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

ลำลูกกล้วยเป็นแท่งกลม สูงประมาณ 30 - 60 ซม. เมื่อดำต้นยี่ตยาวลำลูกกล้วยจะมีลักษณะห้อยลง ลำลูกกล้วยเมื่อแก่จะมีการแตกแขนง ใบยาวรีปลายใบแหลม ใบยาวประมาณ 5 - 9 ซม. กว้างประมาณ 2 ซม. ดอกออกเป็นช่อ แต่ละช่อมีประมาณ 3 - 5 ดอก ช่อดอกยาวประมาณ 5 ซม. ดอกมีขนาดกว้างประมาณ 2.5 - 3.5 ซม. กลีบดอกสีชมพูอ่อน ปลายกลีบสีม่วง กลีบนอกและกลีบในรูปไข่ปลายแหลม กลีบปากสีขาว ส่วนปลายเส้าเกสรมีตั้งยื่นออกมา 2 ดิ่ง ฝาปิดเส้าเกสรสีม่วงเข้ม หากเกิดบริเวณโคนลำลูกกล้วย เป็นกล้วยไม้กิ่งอาศัยขึ้นบนต้นไม้

ระยะเวลาที่ออกดอก เมษายน-ธันวาคม

แหล่งที่พบ ไทย เนปาล อินเดีย พม่า

Dendrobium aduncum Wall.ex Lindl.

ภาพที่ 30 แสดงลักษณะต้นของ *Dendrobium aduncum* wall.ex Lindl.

ภาพที่ 31 แสดงลักษณะดอกของ *Dendrobium aduncum* wall.ex Lindl.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องเงินแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dendrobium cariniferum</i> Rchb.f.
ชื่อพ้อง	-
ชื่อไทย	เอื้องเงินแดง
ชื่ออื่น	เอื้องกาจง เอื้องแซะดง เอื้องตั้ง พอมือคาพะโด่ เอื้องแซะเหลือง
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

กล้วยไม้อิงอาศัย ลำต้นรูปทรงกระบอก เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.0 - 1.5 ซม. สูง 25 - 50 ซม. กาบใบมีขนสีน้ำตาลแดง ใบแบน บาง รูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 2.0 - 2.5 ซม. ยาว 7 - 10 ซม. ดอกออกเป็นช่อตามข้อใกล้ปลายยอด จำนวน 2-3 ดอก สีครีมหรือสีขาว ปลายกลีบสีเหลืองจางหรือสีส้มอ่อน กลีบปากมีแต้มและขนสีแสด ดอกบานเต็มที่กว้าง 5 - 6 ซม. มีกลิ่นหอมแรง

ระยะเวลาที่ออกดอก ตุลาคม-มกราคม

แหล่งที่พบ พม่า อินเดีย จีนตอนใต้และปาปัวนิวกินีที่ระดับความสูง 1,000-1,600 เมตร ทางภาคเหนือของไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องเงินแดง

ภาพที่ 32 แสดงลักษณะต้นของเอื้องเงินแดง

ภาพที่ 33 แสดงลักษณะดอกของเอื้องเงินแดง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องคำ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dendrobium chrysotoxum</i> Lindl.
ชื่อพ้อง	-
ชื่อไทย	เอื้องคำ
ชื่ออื่น	พอนี้โคะ
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

เป็นกล้วยไม้ที่มีลำลูกกล้วยรูปทรงหลายเหลี่ยม โดยจะมีตอนกลางลำไปงแล้วเรียวยาวมาโคน ยาวประมาณ 20 – 50 ซม. เมื่อแก่จะมีสีค่อนข้างเหลือง ตอนบนของลำจะมีใบอยู่ 4 – 5 ใบ ยาวประมาณ 20 – 30 ซม. ออกดอกเป็นช่อ มากกว่า 20 ดอกต่อช่อ กลีบสีเหลือง กลีบปากขนาดใหญ่ โคนกระดกห่อขึ้น ปลายบานเป็นทรงกลม ขอบจักเป็นริ้วและหยักเป็นคลื่น สีเหลือง ทางด้านโคนเป็นสีเหลืองอมส้ม ดอกขนาด 3.5 – 4.0 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก กุมภาพันธ์-มีนาคม

แหล่งที่พบ

ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันตก

เอื้องคำ

ภาพที่ 34 แสดงลักษณะต้นของเอื้องคำ

ภาพที่ 35 แสดงลักษณะดอกของเอื้องคำ

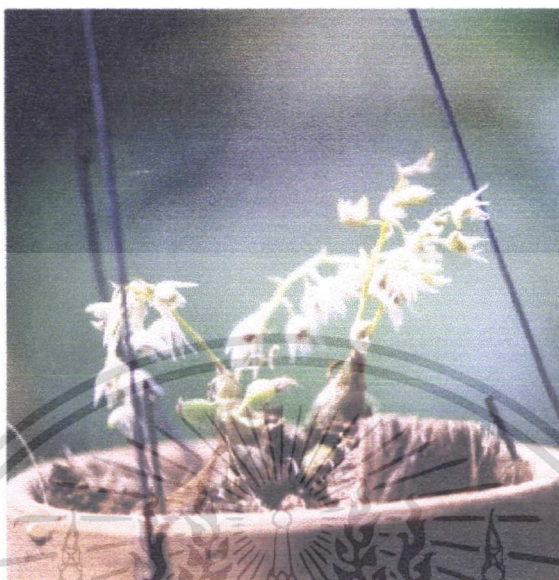
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องข้าวตอก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dendrobium compactum</i> Rolfe ex W. Hackett
ชื่อพ้อง	-
ชื่อไทย	เอื้องข้าวตอก
ชื่ออื่น	-
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

ลำต้นเป็นลำลูกกล้วย เหยียดตรง เป็นรูปสามเหลี่ยม โคนป่องและเรียว
จนสุดปลาย ลำต้นสูงประมาณ 2 - 5 ซม. ใบรูปไข่ยาวประมาณ 1.5 - 3.5 ซม. ดอกเป็นช่อ ก้าน
ช่อดอกเกิดบริเวณปลายลำ แต่ช่อมีหลายดอก กลีบดอกสีเขี้ยวอ่อน ริมปากเป็นคลื่น ดอกโต
ประมาณ 1 ซม. รากแบบกิ่งอากาศ
ระยะเวลาที่ออกดอก ตุลาคม-พฤศจิกายน
แหล่งที่พบ ไทย จีน

เอื้องข้าวตอก

ภาพที่ 36 แสดงลักษณะต้นและดอกของเอื้องข้าวตอก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องปากนกแก้ว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium cruentum* Rchb.f.

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย เอื้องปากนกแก้ว

ชื่ออื่น เอื้องนกแก้ว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้นเป็นลำลูกกล้วย เป็นแท่งสูงประมาณ 15 - 45 ซม. กว้างประมาณ 0.4 - 1.0 ซม. ลำต้นและกาบใบมีขนสีดำ ใบรูปไข่ ยาวประมาณ 5 - 10 ซม. ใบตัดและมีลักษณะเป็น 2 แฉกไม่เท่ากัน ดอกเป็นช่อ แต่ละช่อมีประมาณ 1 - 2 ดอก พบบริเวณข้อส่วนบนลำต้น ดอกโตประมาณ 4 - 5 ซม. กลีบดอกสีเหลืองอ่อน กลีบในแคบประมาณ 3 ซม. ปากมีสันสีแดงเลือดนกและมีจุดสีเลือดนก รากเป็นแบบกิ่งอากาศ

ระยะเวลาที่ออกดอก ตลอดปี

แหล่งที่พบ ไทย

เอื้องปากนกแก้ว

ภาพที่ 37 แสดงลักษณะต้นของเอื้องปากนกแก้ว

ภาพที่ 38 แสดงลักษณะดอกของเอื้องปากนกแก้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องสายสามสี

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dendrobium crystallinum</i> Rchb.f.
ชื่อพ้อง	-
ชื่อไทย	เอื้องสายสามสี
ชื่ออื่น	เอื้องนางพอน เอื้องนิ้วมือพระนารายณ์
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

ยอดดอกที่ซ้อต้น 2 - 3 ดอก กลีบสีขาว ปลายสีม่วง กลีบปากขนาดใหญ่ โคนกระดกขึ้น ปลายบานเป็นทรงกลม ขอบหยักเป็นคลื่นละเอียด สีขาว ปลายสีม่วง บริเวณโคนสีเหลืองและมีเส้นสีม่วงที่โคนกลีบปาก ดอกขนาด 5.0 - 6.5 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก เมษายน-กรกฎาคม

แหล่งที่พบ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ภาคตะวันออกและภาคตะวันตกของไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องสายสามสี

ภาพที่ 39 แสดงลักษณะต้นและดอกของเอื้องสายสามสี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องทอง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium ellipsophyllum* Tang & Wang

ชื่อพ้อง *Dendrobium revolutum* Lindl.

ชื่อไทย เอื้องทอง

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้นเป็นลำลูกกล้วย เป็นแท่งยาวสีเขียวเอื้องทอง ยาวกว่า 45 ซม. ใบรูปไข่รี ยาวประมาณ 3 - 4 ซม. กว้างประมาณ 1.0 - 1.5 ซม. ปลายใบตัดและมีลักษณะเป็น 2 แฉก ไม่เท่ากัน ดอกเป็นดอกเดี่ยว พบบริเวณข้อใกล้ปลายลำ ช่อดอกยาวประมาณ 1.5 - 2.0 ซม. กลีบดอกสีเหลืองอมเขียว บริเวณโคนกลีบดอกสีขาว แผ่นปากกว้าง บริเวณปลายเว้าเข้าหากัน รากแบบรากกิ่งอากาศ

ระยะเวลาที่ออกดอก สิงหาคม-ตุลาคม

แหล่งที่พบ ไทย จีน เวียดนาม ลาว พม่า

เอื้องทอง

ภาพที่ 40 แสดงลักษณะต้นของเอื้องทอง

ภาพที่ 41 แสดงลักษณะดอกของเอื้องทอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พวงหยก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium finlayanum* Par. & Rchb. f.

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย พวงหยก

ชื่ออื่น เอื้องข้อ หวายปม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ออกดอกเป็นช่อสั้น ๆ ที่ช่วงปลายต้นที่ทิ้งใบ 2 - 3 ดอก กลีบดอกขนาดค่อนข้างใหญ่ สีขาว ปลายมีสีม่วงเล็กน้อย กลีบปากเกือบกลม ขอบมีวงลงเล็กน้อย โคนกระดก มีวงเป็นหลอด สีขาวหรือสีขาวอมม่วงอ่อน ๆ มีปื้นสีเหลืองที่กลางกลีบ ดอกขนาด 4 - 5 ซม. ดอกบานนาน 3 - 4 วัน ต้นมีลักษณะเป็นปมรูปหัวใจแบน เรียงต่อกันเป็นสาย เมื่อต้นโตเต็มที่มักจะทิ้งใบ

ระยะเวลาที่ออกดอก มกราคม-มีนาคม

แหล่งที่พบ ป่าดิบแล้งทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตกของไทย

พวงหยก

ภาพที่ 42 แสดงลักษณะต้นของพวงหยก

ภาพที่ 43 แสดงลักษณะดอกของพวงหยก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องเงินหลวง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dendrobium formosum</i> Roxb. ex Lindl.
ชื่อพ้อง	<i>Dendrobium formosum</i> var. <i>giganteum</i> Roxb.
ชื่อไทย	เอื้องเงินหลวง
ชื่ออื่น	เอื้องซี่ผึ้ง หวายเงินหลวง เอื้องตาเห็น

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เป็นกล้วยไม้ที่มีลำลูกกล้วยตั้งตรง กลม ค่อนข้างอวบ ยาวประมาณ 30 – 50 ซม. ที่กาบใบมีขนสีดำ ลักษณะใบรูปไข่ ยาวรี ยาวประมาณ 10 – 15 ซม. ปลายใบมีสองแฉกไม่เท่ากัน ออกดอกที่ยอด เป็นช่อ 2 - 4 ดอก ช่อดอกสั้น กลีบดอกสีขาว ปลายกลีบปากเว้าเข้าสีขาว มีปื้นสีเหลืองที่บริเวณกลางกลีบปาก ดอกขนาด 9 - 10 ซม. มีกลิ่นหอมอ่อน

ระยะเวลาที่ออกดอก ตุลาคม-ธันวาคม

แหล่งที่พบ

ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ภาคตะวันตกและภาคใต้
ของไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องเงินหลวง

ภาพที่ 44 แสดงลักษณะต้นของเอื้องเงินหลวง

ภาพที่ 45 แสดงลักษณะดอกของเอื้องเงินหลวง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หวายเหลืองจันทบุรี

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dendrobium friedericksianum</i> Rchb.f.
ชื่อพ้อง	-
ชื่อไทย	หวายเหลืองจันทบุรี
ชื่ออื่น	หวายเหลืองนักษัตร
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

เป็นกล้วยไม้ที่มีแหล่งกำเนิดแถวจังหวัดจันทบุรี เป็นกล้วยไม้ที่มีลำลูกกล้วยลักษณะเป็นโคนเล็กแล้วค่อยโป่งไปทางตอนปลาย ขนาดของลำยาวมาก ในบางต้นอาจยาวถึง 75 ซม. เมื่อดำแก่จะเป็นสีเหลืองโดยด้านข้างของลำจะมีใบอยู่ทั้งสองข้าง ยาว 10 ซม. ออกดอกเป็นช่อ 2 - 4 ดอก กลีบสีเหลือง กลีบปากขนาดค่อนข้างใหญ่ โคนกระดกห่อขึ้น สีเหลือง อาจแต่มีจุดขนาดเล็กสีน้ำตาลที่กลางกลีบ ดอกขนาด 5.0 - 5.5 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก มกราคม-มีนาคม

แหล่งที่พบ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและภาคตะวันออกของไทย

หวายเหลืองจันทบูร

ภาพที่ 46 แสดงลักษณะต้นของหวายเหลืองจันทบูร

ภาพที่ 47 แสดงลักษณะดอกของหวายเหลืองจันทบูร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องดอกมะเขือ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium hercoglossum* Rchb.f.

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย เอื้องดอกมะเขือ

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัย ลำต้นรูปแท่งดินสอกลม โคนเรียวยาว 20 - 30 ซม. ห้อยลง ใบคล้ายใบหญ้า กว้าง 0.7 ซม. ยาว 5 - 7 ซม. ดอกออกเดี่ยวหรือเป็นช่อแขนงสั้น ๆ ตามช่อใกล้ปลายยอดกลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีชมพูแกมม่วง ปลายกลีบสีเข้ม โคนกลีบสีขาว กลีบปากสีขาว มีแต้มสีม่วงแกมแดงที่โคนกลีบ ขอบกลีบสีชมพูแกมม่วง ฝาครอบกลุ่มเรณูสีม่วงเข้ม ดอกบานเต็มที่กว้าง 1.5 - 2.0 ซม. ระยะเวลาที่ออกดอก มีนาคม-พฤษภาคม แหล่งที่พบ จีนตอนใต้ และป่าดิบทางภาคตะวันออกของไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องดอกมะเขือ

ภาพที่ 49 แสดงลักษณะต้นของเอื้องดอกมะเขือ

ภาพที่ 49 แสดงลักษณะดอกของเอื้องดอกมะเขือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตะขาบใหญ่

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dendrobium leonis</i>
ชื่อพ้อง	-
ชื่อไทย	ตะขาบใหญ่
ชื่ออื่น	-
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

กล้วยไม้สกุลหวาย มีข้อสั้น มองไม่เห็นลำต้นซึ่งมีใบซ้อนกันห่อหุ้มอยู่ ลำต้นยาวประมาณ 15 – 20 ซม. กว้าง 3.5 – 4.5 ซม. ต้นแตกกอทอดเอนหรือห้อยลง ใบเป็นแผ่นแบน ปลายแหลมเรียงทะแยงซิดกันสลับซ้ายขวา ใบสีเขียวหรือสีเขียวอมน้ำตาล ยาวประมาณ 2.5 – 3.5 ซม. กว้าง 1.5 – 2.0 ซม. ดอกออกปลายยอดตลอดปี ดอกสีครีม ปากดอกสีน้ำตาล กลีบดอกงุ้มเข้าหากัน ปลายผายออกเล็กน้อย กลีบปากแผ่เป็นแผ่นยาวและงอนเล็กน้อย ออกดอกครั้งละ 1 ดอก ดอกบานเต็มที่กว้าง 1.5 – 2.0 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก ตลอดปี

แหล่งที่พบ

ป่าเต็งรังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

ตะขาบใหญ่

ภาพที่ 50 แสดงลักษณะต้นของตะขาบใหญ่

ภาพที่ 51 แสดงลักษณะดอกของตะขาบใหญ่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องหางปลา

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dendrobium mannii</i> Ridl.
ชื่อพ้อง	<i>Dendrobium nathanietis</i> Guill. <i>Dendrobium terminale</i> Ridl.
ชื่อไทย	เอื้องหางปลา
ชื่ออื่น	-
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

ลำต้นสูงประมาณ 15 ซม. ใบแบนและหนา ยาวประมาณ 2 ซม. กว้างประมาณ 0.8 ซม. ดอกเป็นช่อ เกิดบริเวณข้อใกล้ปลายลำ กีบดอกสีเหลืองอมเขียวอ่อน ปากสีเหลืองเข้มหรืออมส้ม รากเป็นแบบกิ่งอากาศ
 ระยะเวลาที่ออกดอก กุมภาพันธ์-มีนาคม
 แหล่งที่พบ ไทย เวียดนาม มาเลเซีย

เอื้องหางปลา

ภาพที่ 52 แสดงลักษณะต้นของเอื้องหางปลา

ภาพที่ 53 แสดงลักษณะดอกของเอื้องหางปลา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องน้อย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium pachyphyllum* (Kze.) Bakh. f.

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย เอื้องน้อย

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้นเล็ก ลำรูปกระสวยหรือรูปรี ยาว 2 - 5 ซม. กว้าง 0.6 - 0.8 ซม. โคนต้นเรียวสอบเป็นก้านสั้นๆ ผิวเป็นสันและร่องตื้น ๆ ตามยาว ขึ้นชิดกันเป็นกลุ่ม ใบเกิดที่ยอด มี 2 ใบ รูปรี ยาว 1.2 - 1.5 ซม. กว้าง 0.6 - 0.7 ซม. แผ่นใบหนามีแนวร่องตื้น ๆ กลางใบ ดอกเกิดที่ยอดบานครั้งละ 1 ดอก ก้านดอกยาว 6 - 7 มม. ดอกยาว 1.2 - 1.5 ซม. กว้าง 1 ซม. โคนกลีบเลี้ยงคู่ข้างเชื่อมกันเป็นถุงตื้น ๆ ดอกสีขาวหรือนวลและอาจมีแนวขีดสีม่วงตามกลีบ ดอกบานเพียงวันเดียว มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ

ระยะเวลาที่ออกดอก ดอกบานหลายครั้งในฤดูฝน

แหล่งที่พบ อินเดีย พม่า เวียดนาม มาเลเซีย และป่าดิบชื้นทางภาคเหนือ ภาคตะวันออก เชียงใต้ และภาคใต้ของไทย

เอื้องน้อย

ภาพที่ 54 แสดงลักษณะต้นของเอื้องน้อย

ภาพที่ 55 แสดงลักษณะดอกของเอื้องน้อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นางลม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium peguanum* Lindl.ชื่อพ้อง *Dendrobium pygnaeum* Lindl.

ชื่อไทย นางลม

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัยขึ้นบนต้นไม้ ลำลูกกล้วยชั้นป้อมรูปไข่ ปลายแหลมสูงประมาณ 6 ซม. ใบมี 2 - 4 ใบต่อลำลูกกล้วย ใบหนารูปยาวรี ยาวประมาณ 5 ซม. กว้างประมาณ 2 ซม. ดอกเป็นช่อ แต่ละช่อมี 5 - 8 ดอก เกิดตอนปลายลำลูกกล้วย ก้านช่อดอกสั้น ดอกยาวประมาณ 1 - 3 ซม. กลีบดอกสีขาว กลีบปากสีน้ำตาลอ่อน มีเส้นสีม่วงเข้ม รากเกิดบริเวณโคนลำลูกกล้วย

ระยะเวลาที่ออกดอก ธันวาคม-กุมภาพันธ์

แหล่งที่พบ ไทย เนปาล อินเดีย พม่า

นางลม

ภาพที่ 56 แสดงลักษณะต้นและดอกของนางลม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องช้างน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dendrobium pulchellum</i> Roxb. ex Lindl.
ชื่อพ้อง	-
ชื่อไทย	เอื้องช้างน้ำ
ชื่ออื่น	เอื้องตาควาย ปะเหนมีแพ้ย พอมียอเอ๊ะ เอื้องคำตาควาย สบเปิด มอกคำตาควาย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 0.8 - 1.5 ม. ลำต้นรูปแท่งดินสอกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.2 - 1.5 ซม. ใบรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 3 ซม. ยาว 10 - 12 ซม. กาบใบมีขีดตามยาวสีม่วงแดง ทั้งใบเมื่อผลิดอก ดอกออกเป็นช่อตามข้อใกล้ปลายยอด ก้านช่อยาว 20 - 25 ซม. จำนวน 7 - 10 ดอกต่อช่อ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีครีม ขอบกลีบสีชมพู กลีบปากมีแต้มสีเลือดหมูที่โคนด้านในทั้งสองข้าง ดอกบานเต็มที่กว้าง 7 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก กุมภาพันธ์-เมษายน

แหล่งที่พบ พบทั่วประเทศไทย ตามป่าผลัดใบหรือป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูง 200-1,500 เมตร.

เอื้องช้ำน้ำว

ภาพที่ 57 แสดงลักษณะต้นของเอื้องช้ำน้ำว

ภาพที่ 58 แสดงลักษณะดอกของเอื้องช้ำน้ำว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แปรงสีฟัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium secundum* (Blume) Lindl.

ชื่อพ้อง *Pedilonum secundum* Blume

Dendrobium bursigerum Lindl.

ชื่อไทย แปรงสีฟัน

ชื่ออื่น เอื้องแปรงสีฟัน เอื้องหงอนไก่ กับแกะ คองูเห่า เอื้องสีฟัน

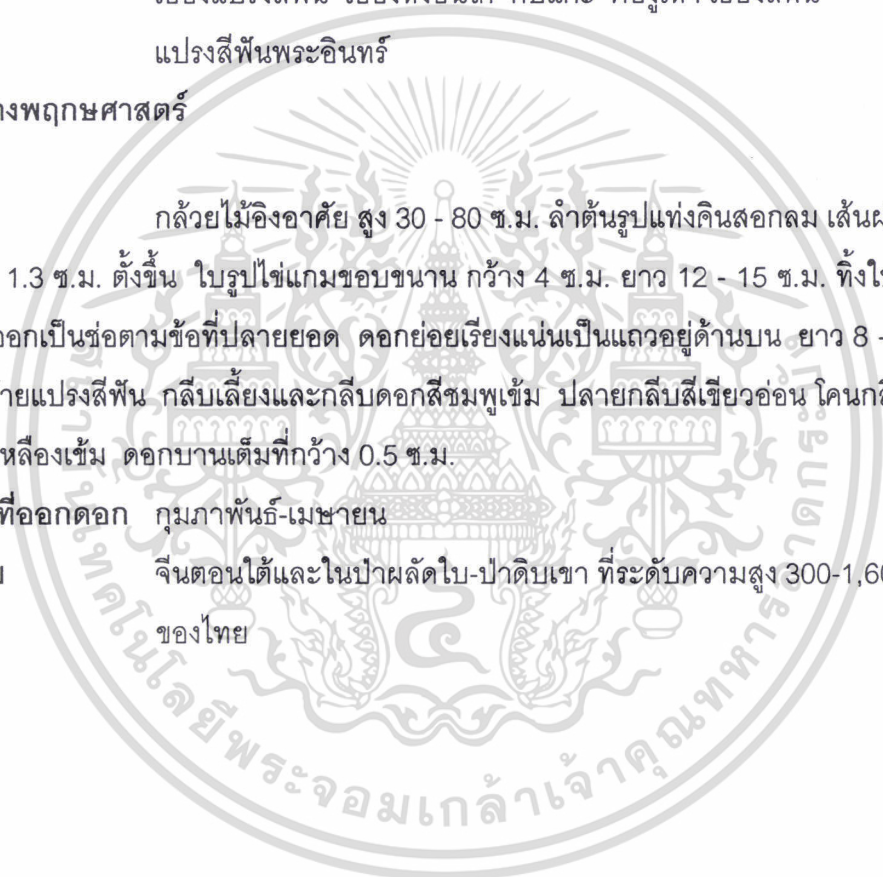
แปรงสีฟันพระอินทร์

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 30 - 80 ซม. ลำต้นรูปแท่งคินสอกกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.0 - 1.3 ซม. ตั้งขึ้น ใบรูปไข่แกมขอบขนาน กว้าง 4 ซม. ยาว 12 - 15 ซม. ทั้งใบเมื่อผลิ ดอก ดอกออกเป็นช่อตามข้อที่ปลายยอด ดอกย่อยเรียงแน่นเป็นแถวอยู่ด้านบน ยาว 8 - 12 ซม. ลักษณะคล้ายแปรงสีฟัน กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีชมพูเข้ม ปลายกลีบสีเขียวอ่อน โคนกลีบสีขาว กลีบปากสีเหลืองเข้ม ดอกบานเต็มที่กว้าง 0.5 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก กุมภาพันธ์-เมษายน

แหล่งที่พบ จีนตอนใต้และในป่าผลัดใบ-ป่าดิบเขา ที่ระดับความสูง 300-1,600 เมตร
ของไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แปรงสีฟัน

ภาพที่ 59 แสดงลักษณะต้นของแปรงสีฟัน

ภาพที่ 60 แสดงลักษณะดอกของแปรงสีฟัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มือชะนี

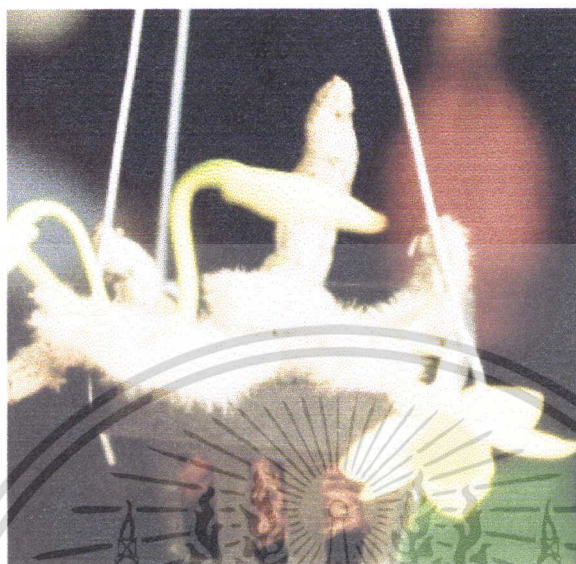
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dendrobium senile</i> C.S.P. Parish & Rchb.f.
ชื่อพ้อง	-
ชื่อไทย	มือชะนี
ชื่ออื่น	เอื้องนางชะนี เอื้องอีฮูย เอื้องชนค่าง เอื้องมือค่าง เอื้องนางนี่
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

กล้วยไม้อิงอาศัย ยาว 10 - 15 ซม. ลำลูกกล้วยรูปแท่งดินสอกกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5 ซม. ห้อยลง ทุกส่วนมีขนยาวสีขาว ใบรูปรีแกมขอบขนาน กว้างประมาณ 1.0 - 1.5 ซม. ยาว 5 - 6 ซม. ทึบใบเมื่อผลิดอก ดอกออกเป็นช่อที่ปลายยอด จำนวน 2 - 4 กลีบต่อช่อ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีเหลืองเข้มเป็นมัน กลีบปากตรงกลางมีแต้มสีเขียว ดอกบานเต็มที่กว้าง 5 ซม. มีกลิ่นหอม

ระยะเวลาที่ออกดอก มกราคม-มีนาคม

แหล่งที่พบ ป่าดิบเขาในทุกภาคของไทย

มือชะนี

ภาพที่ 61 แสดงลักษณะต้นและดอกของมือชะนี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ม้าวิ่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Doritis pulcherrima</i> Lindl.
ชื่อพ้อง	<i>Phalaenopsis pulcherrima</i> (Lindl.) J.J.Sm. <i>Phalaenopsis esmeralda</i> Rchb.f.
ชื่อไทย	ม้าวิ่ง
ชื่ออื่น	ละเมียด หญ้าดอกหิน กล้วยหิน กล้วยไม้ม้า แดงอุบล
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

กล้วยไม้ดิน มักพบขึ้นเป็นกอใหญ่บนลานหิน ลำต้นสูง 5 - 12 ซม. ใบรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 2 - 4 ซม. ยาว 7 - 12 ซม. สีเขียวถึงสีแดงคล้ำ ดอกออกเป็นช่อตั้งตามซอกใบ ก้านช่อยาว 20 - 50 ซม. กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีม่วงอ่อนหรือสีม่วงแดง กลีบเลี้ยงลุ่ไปด้านหลัง กลีบปากมีสีขาวแซมจากโคนกลีบ ดอกบานเต็มทีกว้าง 1.5 - 2.0 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก มิถุนายน-พฤศจิกายน

แหล่งที่พบ จีนตอนใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และบนลานหินตามป่าดิบเขาหรือบนหาดทรายตามป่าชายหาดของไทย

ม้าวิง

ภาพที่ 62 แสดงลักษณะต้นของม้าวิง

ภาพที่ 63 แสดงลักษณะดอกของม้าวิง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องคำหิน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Eria lasiopetala</i> (Willd.) Ormerod
ชื่อพ้อง	<i>Aerides lasiopetala</i> Wwilld. <i>Eria albidotomentosa</i> (Blume) Lindl. <i>Eria pubescens</i> (Hook.) Strud.

ชื่อไทย

เอื้องคำหิน

ชื่ออื่น

เอื้องบายศรี เอื้องคำชน นิมมานรดี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 15 - 20 ซม. ลำลูกกล้วยค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 6 - 8 ซม. มีกาบใบหุ้ม ใบรูปขอบขนานแกมรี กว้าง 3.0 - 3.5 ซม. ยาว 15 ซม. ดอกออกเป็นช่อตั้งจากโคนกอ ยาว 20 - 30 ซม. กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีเขียวอ่อน ด้านหลังมีขนนุ่มสีขาว กลีบปากมีลายเป็นสีน้ำตาลอมแดง เล้าเกสรสีเหลือง ดอกบานเต็มที่กว้าง 2.5 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก สิงหาคม-ตุลาคม

แหล่งที่พบ

อินเดี๋ย ฮ่องกง มาเลเซีย อินโดนีเซียและปาปัวนิวกินีและลานหินทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้ของไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอื้องคำหิน

ภาพที่ 64 แสดงลักษณะต้นของเอื้องคำหิน

ภาพที่ 65 แสดงลักษณะดอกของเอื้องคำหิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช้างผสมโขลง

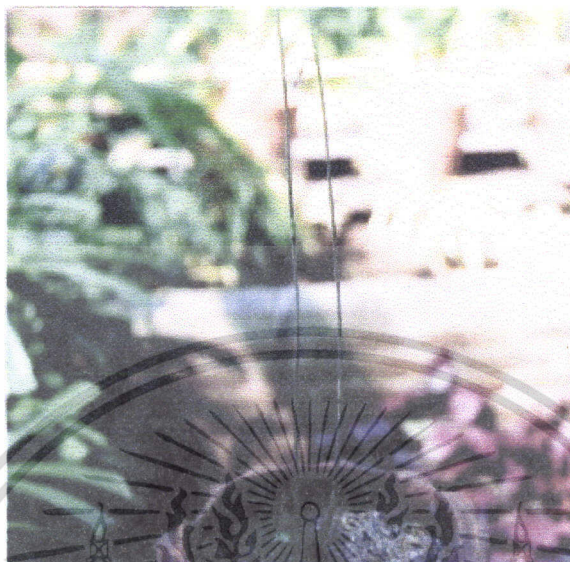
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Eulophia graminea</i> Lindl.
ชื่อพ้อง	<i>Eulophia ramosa</i> Hayata
ชื่อไทย	ช้างผสมโขลง
ชื่ออื่น	ว่านนานเย็น ว่านบัวแก้ว หัวข้าวต้ม หัวข้าวเย็น
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

ลำต้นใต้ดินเป็นรูปเขีรี ส่วนปลายยาวเรียว ส่วนที่โผล่เหนือดินมีข้อปล้องหลายปล้อง สูงประมาณ 15 ซม. ใบเรียวยาว ปลายใบแหลมคล้ายใบหญ้า ใบยาว 30 – 40 ซม. กว้างประมาณ 0.6 – 2.0 ซม. ดอกช่อเป็นช่อ 7 - 10 ดอก ช่อดอกยาวประมาณ 80 – 90 ซม. ขนาดดอกกว้างประมาณ 2 ซม. ดอกสีเขียวอ่อน ส่วนกลางสีขาว มีขนสีม่วงแดงขึ้นเป็นสันเรียงกันแน่นด้านข้าง 2 ส่วน มีเส้นสีน้ำตาลแดง

ระยะเวลาที่ออกดอก มีนาคม-พฤษภาคม

แหล่งที่พบ ไทย ศรีลังกา อินเดีย เนปาล พม่า ลาว เวียดนาม มาเลเซีย จีน

ช้างผสมโขลง

ภาพที่ 66 แสดงลักษณะต้นของช้างผสมโขลง

ภาพที่ 67 แสดงลักษณะดอกของช้างผสมโขลง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช้างฮ่อมคอ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Gastrochilus obliquus</i> (Lindl.) Kuntze
ชื่อพ้อง	<i>Saccolabium obliquum</i> Lindl.
	<i>Gastrochilus dasypogon</i> (J.E. Sm.) O. Ktze.
ชื่อไทย	ช้างฮ่อมคอ
ชื่ออื่น	เสือเหลือง ช้างรอบคอ
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 3-7 ซม. ลำต้นเป็นแท่งสั้น ใบรูปขอบแกมขนาน กว้าง 4-6 ซม. ยาว 15-20 ซม. ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ ก้านช่อสั้นมาก ดอกย่อยเรียงแน่น กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีเหลืองหรือมีประสีม่วง กลีบปากสีขาว ปลายกลีบแผ่และมีขอบหยักเป็นริ้วละเอียด ตอนกลางกลีบมีแต้มสีเหลืองและประสีแดงอมม่วง ดอกบานเต็มที่กว้าง 2 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก ตุลาคม-มกราคม

แหล่งที่พบ อินเดีย ภูฏาน พม่า ลาว เวียดนาม และป่าดิบเขาของไทย

ช้างฮ่อมคอก

ภาพที่ 68 แสดงลักษณะต้นและดอกของช้างฮ่อมคอก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิงโตนกเหยี่ยวเล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Mastigion fascinator</i> (Rolfe) Garay, Hamer & Siegerist
ชื่อพ้อง	-
ชื่อไทย	สิงโตนกเหยี่ยวเล็ก
ชื่ออื่น	-
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

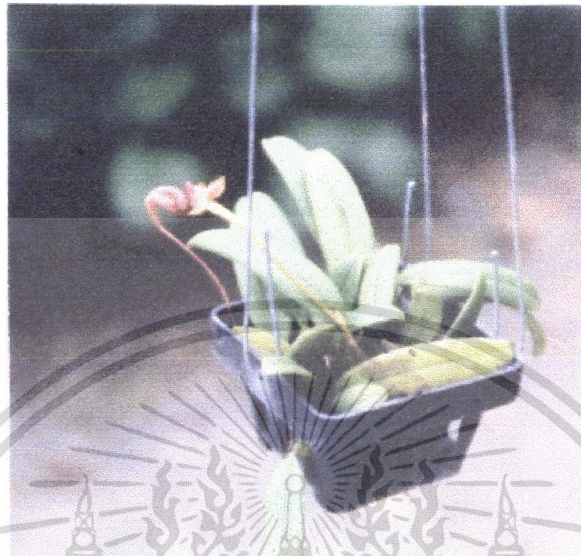
ลำลูกกลัวยรูปไข่ เป็นเหลี่ยม สูงประมาณ 2 ซม. ใบเกิดบริเวณปลายลำลูกกลัวย รูปรี ปลายใบมน ใบยาวประมาณ 4 - 7 ซม. กว้างประมาณ 1 - 2 ซม. ออกดอกเดี่ยว กลีบสีเขียวอ่อนหรือเขียวอมเหลือง มีเส้นสีน้ำตาลอมม่วงตามความยาวกลีบ กลีบคู่ล่างเป็นหางยาว กลีบปากสีม่วงแดง ดอกกว้าง 2.0 - 2.5 ซม. ยาวประมาณ 16 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก กันยายน-พฤศจิกายน

แหล่งที่พบ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

สิงโตนกเหยี่ยวเล็ก

ภาพที่ 69 แสดงลักษณะต้นของสิงโตนกเหยี่ยวเล็ก

ภาพที่ 70 แสดงลักษณะดอกของสิงโตนกเหยี่ยวเล็ก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิงโตนกเหยี่ยวใหญ่

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Mastigion putidum</i> (Teijsm.&Binnend.) Garay.Hamer & Siegerist
ชื่อพ้อง	<i>Bulbophyllum putidum</i> (Teijsm.&Binnend.) J.J. Sm. <i>Cirrhopetalum putidum</i> Teijsm.&Binnend.
ชื่อไทย	สิงโตนกเหยี่ยวใหญ่
ชื่ออื่น	-
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

ลำลูกกล้วยรูปไข่ เป็นเหลี่ยม สูงประมาณ 2 ซ.ม. ใบเกิดบริเวณปลายลำลูกกล้วย รูปรี ปลายใบมน ใบยาวประมาณ 5 – 8 ซ.ม. กว้างประมาณ 1 – 3 ซ.ม. ออกดอกเดี่ยว กลีบเลี้ยงด้านบนสีเขียว มีเส้นสีม่วงแดงตามแนวยาวเป็นระยะ ขอบมีขนเป็นครุยสีม่วงแดง ขอบทางด้านนอกของกลีบเลี้ยงด้านข้างทั้งสองกลีบบิดตัวเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายเป็นหางยาว กลีบดอกด้านข้างเป็นครุยสีม่วงแดง มีเดือยเป็นตุ่มขนาดเล็กสีม่วงแดงหนาแน่น กลีบปากขนาดเล็กแผ่เป็นแผ่นสีแดง มีสันนูนตรงกลาง 2 สัน ดอกยาว 16-18 ซ.ม.

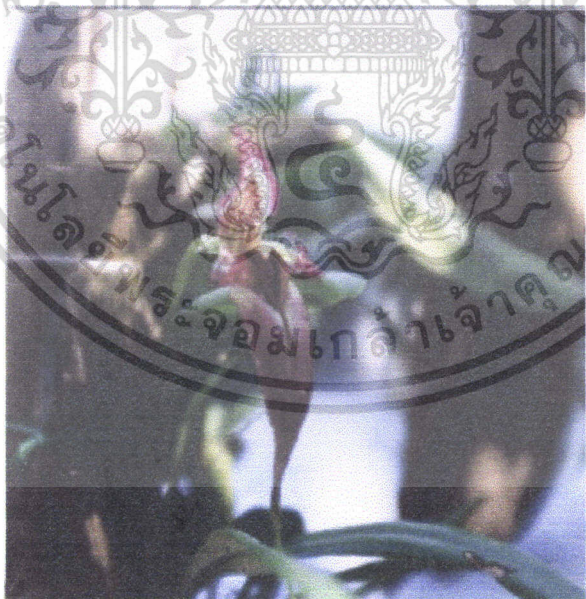
ระยะเวลาที่ออกดอก ตุลาคม-สิงหาคม

แหล่งที่พบ ป่าดิบทางภาคใต้ของไทย มาเลเซีย

สิงโตนกเหยี่ยวใหญ่

ภาพที่ 71 แสดงลักษณะต้นของสิงโตนกเหยี่ยวใหญ่

ภาพที่ 72 แสดงลักษณะดอกของสิงโตนกเหยี่ยวใหญ่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แมงปอทอง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Micropera pallida</i> (Roxb.) Lindl.
ชื่อพ้อง	<i>Aerides pallida</i> Roxb. <i>Camarotis apiculata</i> Rchb.f. <i>Saranthus apiculatus</i> (Rchb.f.) J.J. Sm.

ชื่อไทย แมงปอทอง

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัย สูง 30 - 60 ซม. ลำต้นเรียว ใบรูปขอบขนาน กว้าง 0.5 - 0.8 ซม. ยาว 6 - 8 ซม. ดอกออกเป็นช่อตามข้อ ห้อยลง ยาว 5 - 8 ซม. จำนวน 10 - 15 ดอกต่อช่อ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีเหลือง กลีบปากสีขาวหรือสีครีมดอกบานเต็มที่กว้าง 0.8 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก กรกฎาคม-ตุลาคม

แหล่งที่พบ อินเดีย และป่าดิบของไทย

แมงปอทอง

ภาพที่ 73 แสดงลักษณะต้นของแมงปอทอง

ภาพที่ 74 แสดงลักษณะดอกของแมงปอทอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เคราสิ่งห้

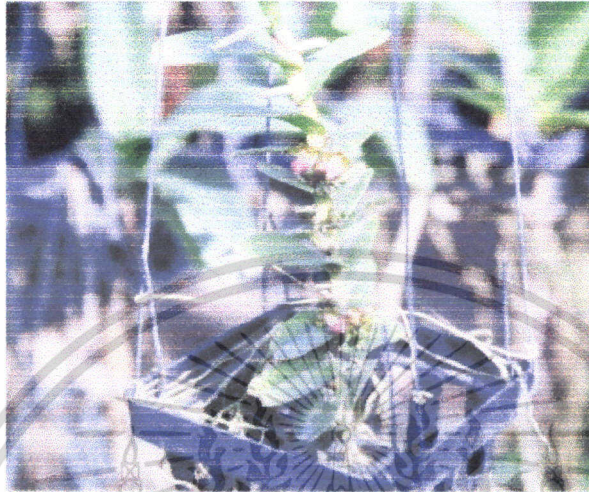
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Pelatantheria insectifera</i> (Rchb.f.) Ridl.
ชื่อพ้อง	<i>Sarcanthus insectifera</i> Rchb.f.
ชื่อไทย	เคราสิ่งห้
ชื่ออื่น	-
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

ก้านใบไม่อิงอาศัย ขึ้นบนต้นไม้ ลำต้นตั้งตรงอาจสูงถึง 30 ซม. มีข้อปล้องห่างกันประมาณ 1 ซม. ใบแบน ปลายใบหยักไม่เท่ากัน ใบขึ้นตั้งฉากกับลำต้น ใบยาวประมาณ 4 - 5 ซม. กว้างประมาณ 2 ซม. ดอกเป็นช่อ แต่ละช่อมีประมาณ 1 - 3 ดอก ดอกสีขาวเหลือง มีแถบเส้นสีน้ำตาลแดง ส่วนปลายกลีบปากเป็นแผ่นสีม่วงชมพู ดอกบานเต็มที่กว้างประมาณ 1.5 ซม. ยาวประมาณ 2.5 ซม. รากเกิดบริเวณข้อปล้องของลำต้น

ระยะเวลาที่ออกดอก ธันวาคม-มกราคม

แหล่งที่พบ ไทย อินเดีย เนปาล พม่า มาเลเซีย

เคราสิ่งห์

ภาพที่ 75 แสดงลักษณะต้นของเคราสิ่งห์

ภาพที่ 76 แสดงลักษณะดอกของเคราสิ่งห์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เขากวางอ่อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Phalaenopsis cornucervi* (Breda) Blume & Rchb.f.

ชื่อพ้อง *Polychilos cornucervi* Breda

ชื่อไทย เขากวางอ่อน

ชื่ออื่น เอื้องจะเข็บ เอื้องม้าลายเสือ ม้าลาย เอื้องเขากวาง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กล้วยไม้อิงอาศัย ลำต้นเรียว สูง 5 - 10 ซม. ใบรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 4 ซม. ยาว 8 - 10 ซม. ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ ก้านช่อแบนสีเขียว กว้าง 1 ซม. ยาว 10 - 12 ซม. ขอบหยัก กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีเขียวแกมเหลืองหรือมีขีดตามขวางสีแดงอิฐ กลีบปากรูปช้อนปลายแผ่ สีเหลืองอ่อน ดอกบานเต็มทีกว้าง 3 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก พฤษภาคม-กรกฎาคม

แหล่งที่พบ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และป่าดิบเขาทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาคตะวันออกของไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เขากวางอ่อน

ภาพที่ 77 แสดงลักษณะต้นและดอกของเขากวางอ่อน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กาตาค้อ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Phalaenopsis decumbens</i> Holtt.
ชื่อพ้อง	<i>Kingidium deliciosum</i> (Rchb. f.) Sweet
ชื่อไทย	กาตาค้อ
ชื่ออื่น	ตากาค้อ
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย สูงประมาณ 20 – 25 ซม. ใบสีเขียวเข้มเรียงสลับกันซ้ายขวาตลอดต้น ใบรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 3.0 – 3.5 ซม. ยาวประมาณ 12 – 15 ซม. ออกดอกเป็นช่อตามซอกใบ 3-10 ดอก กลีบสีขาว โคนมีจุดหรือมีขีดสีม่วง โคนและปลายกลีบปากกระดกขึ้น สีขาว ด้านโคนสีม่วง ดอกขนาด 4 - 6 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก เกือบตลอดปี ดอกดกเดือนพฤศจิกายน-มีนาคม
แหล่งที่พบ ทั่วทุกภาคของไทย

กาตาค้อ

ภาพที่ 78 แสดงลักษณะต้นของกาตาค้อ

ภาพที่ 79 แสดงลักษณะดอกของกาตาค้อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตานตะขาบ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Podochilus lucescens* Blume

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย ตานตะขาบ

ชื่ออื่น สะรุ๊ก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้นพอมเป็นเส้น ยาว 8 - 15 ซม. ใบสีเขียวเข้มเรียงสลับซ้ายขวาตลอด
 ต้น ใบรูปรีกว้าง 2 - 3 ม.ม. ยาว 6 - 8 ม.ม. ปลายแหลมเป็นติ่ง โคนใบปิดและเป็นกาบหุ้มต้น
 ช่อดอกเกิดที่ปลายยอด ก้านช่อสั้น มี 3 - 5 ดอก ก้านดอกยาวประมาณ 2 ม.ม. ดอกบานเต็มที่
 กว้าง 3 ม.ม. ดอกมีสีขาว
 ระยะเวลาที่ออกดอก กรกฎาคม-สิงหาคม
 แหล่งที่พบ ภาคตะวันออกเฉียงและภาคใต้ของไทย มาเลเซีย

ตานตะขาบ

ภาพที่ 80 แสดงลักษณะต้นของตานตะขาบ

ภาพที่ 81 แสดงลักษณะดอกของตานตะขาบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช้างกระ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Rhynchosyilis gigantea* (Lindl.) Ridl.

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย ช้างกระ

ชื่ออื่น เอื้องตักโต ช้างดำ ช้างค่อม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้นใหญ่โต ใบหนาและกว้างสีเขียวอ่อน ตามใบจะมีเส้นสีเขียวเข้มลากเป็นทางไปตามแนวยาวของใบ ขนาดของใบกว้างประมาณ 2 นิ้ว ยาวประมาณ 30 ซม. ออกดอกเป็นช่อห้อยย้อยลง อาจจะมีมากถึง 50 ดอก ออกกรอบ ๆ ก้านช่อดอก กลีบสีขาว ประจุดสีม่วงขนาดต่าง ๆ กระจายทั่วไป กลีบปากสีม่วง ดอกขนาด 2.5 – 3.0 ซม. มีกลิ่นหอมมาก ช่อดอกยาวประมาณ 10 – 13 นิ้ว

ระยะเวลาที่ออกดอก ธันวาคม-กุมภาพันธ์

แหล่งที่พบ

ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันตก

ช้างกระ

ภาพที่ 82 แสดงลักษณะต้นของช้างกระ

ภาพที่ 83 แสดงลักษณะดอกของช้างกระ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช้างประหลาด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Rhynchostylis gigantea* var. *albasepala*

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย ช้างประหลาด

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้นใหญ่โต ใบหนาและกว้างสีเขียวอ่อน ตามใบจะมีเส้นสีเขียว
เข้มลากเป็นทางไปตามแนวยาวของใบ ขนาดของใบกว้างประมาณ 2 นิ้ว ยาวประมาณ 30 ซม.
ออกดอกเป็นช่อ 20-40 ดอก กลีบสีขาว มีจุดสีชมพูอมม่วงกระจายเล็กน้อยหรือไม่มี กลีบปาก
ปลายกระดกขึ้น สีขาว ปลายสีชมพูอมม่วง เล้าเกสรสีขาว มีจุดสีชมพูอมม่วงเข้มหนาแน่น
ระยะเวลาที่ออกดอก ธันวาคม-มกราคม
แหล่งที่พบ มาเลเซีย พม่า และเกือบทุกภาคของไทย ยกเว้นภาคใต้

ช้างประหลาด

ภาพที่ 84 แสดงลักษณะต้นของช้างประหลาด

ภาพที่ 85 แสดงลักษณะดอกของช้างประหลาด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช้างเผือก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Rhyncostylis gigantea* var. *harrisonianum* (HK. F.) Holtt.

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย ช้างเผือก

ชื่ออื่น ช้างน้ำ เอื้องช้างเผือก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้นใหญ่โต ใบหนาและกว้างสีเขียวอ่อน ผิวใบมีสีม่วงปน ตามใบจะมีเส้นสีขาวลากเป็นทางไปตามแนวยาวของใบ ขนาดของใบกว้างประมาณ 2 นิ้ว ยาวประมาณ 30 ซม. ออกดอกเป็นช่อห้อยย้อยลง อาจจะมีมากถึง 50 ดอก ออกรอบ ๆ ก้านช่อดอก กลีบดอกและกลีบปากสีขาว ไม่มีสีม่วงปน ตรงปลายรากเป็นสีขาวขุ่นหรือสีเขียวอ่อน ๆ ดอกบานเต็มที่กว้างประมาณ 1-1.5 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก ธันวาคม-กุมภาพันธ์

แหล่งที่พบ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช้างเผือก

ภาพที่ 86 แสดงลักษณะต้นและดอกของช้างเผือก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช้างแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Rhyncostylis gigantea* var. *rubrum* Sagarik

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย ช้างแดง

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้นคล้ายช้างกระ โคนใบ เส้นใบ และปลายรากสีเขียวอมม่วงและมีสีแดงคล้ำ ออกดอกเป็นช่อ อาจจะมีมากถึง 50 ดอก กลีบดอกและกลีบปากสีม่วงอมชมพูเข้ม ปลายเส้นเกสรมีสีเข้มกว่า อาจจะมีสีขาวที่โคนปากหรือโคนกลีบบ้าง และบางต้นมีสีแดงทั่วทั้งดอก ดอกขนาด 2.0 - 2.5 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก ธันวาคม-กุมภาพันธ์

แหล่งที่พบ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช้างแดง

ภาพที่ 87 แสดงลักษณะต้นและดอกของช้างแดง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กล้วยไม้ดินใบหยาบ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Spathoglottis plicata</i> Bl.
ชื่อพ้อง	<i>Spathoglottis spicata</i> Lindl.
ชื่อไทย	กล้วยไม้ดินใบหยาบ
ชื่ออื่น	ว่านจุก กระเทียมป่า สะปาโต เอื้องดิน
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	

ลำต้นใต้ดิน ลักษณะรูปไข่ บาง แคมยาว ยาวกว่า 100 ซม. กว้างประมาณ 6 ซม. แต่ละลำมีประมาณ 4 - 7 ใบ ออกดอกเป็นช่อ ก้านช่อดอกยาวประมาณ 2 เมตร แต่ละช่อมีประมาณ 10 - 30 ดอก กลีบดอกสีชมพูหรือสีขาว กลีบปากด้านในสีเหลืองและมีจุดสีแดง ขนาดดอกประมาณ 5 ซม. ระบบรากเป็นแบบรากดิน

ระยะเวลาที่ออกดอก กันยายน-พฤศจิกายน

แหล่งที่พบ ไทย อินโดนีเซีย นิวกินี ออสเตรเลีย อินเดีย ฟิลิปปินส์

กล้วยไม้ดินใบหมาก

ภาพที่ 88 แสดงลักษณะต้นของกล้วยไม้ดินใบหมาก

ภาพที่ 89 แสดงลักษณะดอกของกล้วยไม้ดินใบหมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แมงมุมขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Thrixspermum leucarachne* Ridl..

ชื่อพ้อง -

ชื่อไทย แมงมุมขาว

ชื่ออื่น -

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ก้านใบไม่อิงอาศัย ลำต้นสูง 15 -20 ซม. ใบรูปขอบขนานกว้างประมาณ 1.5 – 2.0 ซม. ยาว 10 ซม. ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ ก้านช่อแบน ยาว 8-10 ซม. ดอกย่อยบานครั้งละ 1 - 2 ดอก สีขาว กลีบเลี้ยงและกลีบดอกเป็นเส้นเรียวยาว 6 - 7 ซม. กลีบปากมีประเล็ก ๆ สีม่วงแดง ดอกบานเต็มที่กว้าง 7 ซม.

ระยะเวลาที่ออกดอก กรกฎาคม-กันยายน

แหล่งที่พบ ลาว มาเลเซีย และป่าดิบเขาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ของไทย

แมงมุมขาว

ภาพที่ 90 แสดงลักษณะต้นของแมงมุมขาว

ภาพที่ 91 แสดงลักษณะดอกของแมงมุมขาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปและวิจารณ์ผลการศึกษา:

ในการศึกษาและรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ทั้ง 50 ชนิด สามารถจำแนกพันธุ์ได้ 21 สกุล สามารถจำแนกได้ดังนี้

สกุลจุฬาราชมนตรี	จำนวน 1 ชนิด คือ นมหนูหัวกลม
สกุลเอื้องกุหลาบ	จำนวน 1 ชนิด คือ กุหลาบกระเป๋าคิด
สกุลเข็มสี	จำนวน 1 ชนิด คือ เข็มแสด
สกุลสิงโต	จำนวน 7 ชนิด คือ สิงโตกลอกตา สิงโตนักกล่อม พัดแดง สิงโตร้างแตง สิงโตกำมปูน้อย กีบม้าหลวง และสิงโตสยาม
สกุลเอื้องน้ำตัน	จำนวน 1 ชนิด คือ อ้วชมพู่ไพร
สกุลพัด	จำนวน 1 ชนิด คือ สิงโตร้าง
สกุลเอื้องหมากเลื่อง	จำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องหมาก
สกุลกะเรกะร่อน	จำนวน 2 ชนิด คือ กะเรกะร่อนปากเปิดและกะเรกะร่อนอินทนนท์
สกุลหวาย	จำนวน 18 ชนิด คือ <i>Dendrobium aduncum</i> Wall. ex Lidl. เอื้องเงินแดง เอื้องคำ เอื้องข้าวตอก เอื้องปากนกแก้ว เอื้องสายสามสี เอื้องทอง พวงหยก เอื้องเงินหลวง หวายเหลืองจันทร์บูร เอื้องดงกะมะเขือ ตะขาบใหญ่ เอื้องหางปลา เอื้องน้อย นางลม เอื้องช้างน้ำว แปรงสีพื้น และมือชะนี
สกุลม้าวิ่ง	จำนวน 1 ชนิด คือ ม้าวิ่ง
สกุลตะขาบขาว	จำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องคำหิน
สกุลหมูกิ่ง	จำนวน 1 ชนิด คือ ช้างผสมเขลง
สกุลตีนเต่า	จำนวน 1 ชนิด คือ ช้างยิ้มคอง
สกุลปากเหยี่ยวใหญ่	จำนวน 2 ชนิด คือ สิงโตนกเหยี่ยวเล็กและสิงโตนกเหยี่ยวใหญ่
สกุลแมงปอทอง	จำนวน 1 ชนิด คือ แมงปอทอง
สกุลเคราสีหรี	จำนวน 1 ชนิด คือ เคราสีหรี
สกุลเอื้องม้าลายเสือ	จำนวน 2 ชนิด คือ เขากวางอ่อนและกาตาช่อ
สกุลตานตะขาบ	จำนวน 1 ชนิด คือ ตานตะขาบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สกุลช้าง	จำนวน 4 ชนิด คือ ช้างกระ ช้างประหลาด ช้างเผือกและช้างแดง
สกุลเอื้องดินใบหมาก	จำนวน 1 ชนิด คือ กัล้วยไม้ดินใบหมาก
สกุลเอื้องแมงมุม	จำนวน 1 ชนิด คือ แมงมุมขาว

ซึ่งกัล้วยไม้พื้นเมือง ทั้ง 50 ชนิดนั้น เป็นกัล้วยไม้ประเภท อิงอาศัยเกือบทั้งหมดจะมีแค่ 3 สกุล เท่านั้นที่เป็นกัล้วยไม้ดิน คือสกุลเอื้องน้ำตัน สกุลม้าวิ่ง และ สกุลหมูกำลัง การที่กัล้วยไม้พื้นเมืองของไทยส่วนใหญ่เป็นกัล้วยไม้อิงอาศัยเนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยเป็นแบบป่าดิบชื้น ซึ่งจะมีความชุ่มชื้นมากเหมาะแก่การดำรงชีวิตของกัล้วยไม้อิงอาศัยมากกว่ากัล้วยไม้ดินซึ่งจะพบตามสภาพพื้นดินที่มีความชุ่มชื้นน้อยกว่ากัล้วยไม้อิงอาศัย แต่กัล้วยไม้ทุกชนิด ไม่ว่าจะ เป็นกัล้วยไม้แบบใดต่างก็มีความสวยงามและมีคุณค่า ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบเพื่อแบ่งเป็นเกณฑ์ได้และจากการศึกษาและรวบรวมพันธุ์จะเห็นได้ว่า กัล้วยไม้ที่รวบรวมไว้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกัล้วยไม้พื้นเมืองของไทยเท่านั้น ยังมีกัล้วยไม้พื้นเมืองของไทยอีกหลายชนิดหลายสกุล ซึ่งมีปริมาณน้อยลงจากธรรมชาติมาก ในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรเก็บรวบรวมพันธุ์กัล้วยไม้ชนิดอื่น ๆ ในเชิงอนุรักษ์ต่อไป

ในการนำกัล้วยไม้พื้นเมืองมาปลูก ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคบ้างเนื่องจากกัล้วยไม้ที่ได้ส่วนมากเพิ่งมีการนำออกมาจากป่าและเกิดความเสียหายจากการขนส่ง การลำเลียง ตลอดจนการตลาด จึงทำให้กัล้วยไม้เกิดการหักชำ หรือเน่าเสียหาย บางชนิดอาจนำโรคมาด้วย การนำกัล้วยไม้มาปลูกเพื่อฟื้นฟูสภาพจึงต้องทำอย่างเร่งด่วน เพื่อให้กัล้วยไม้เสียหายน้อยที่สุด แต่เมื่อปลูกแล้วกัล้วยไม้บางชนิดอาจยังปรับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ได้จึงเกิดการชะงักการเจริญเติบโตไปบ้าง ประกอบกับโรงเรียนที่ใช้เก็บรักษาและรวบรวมพันธุ์ยังไม่อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี จึงควรปรับปรุงโรงเรียนให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของกัล้วยไม้แต่ละชนิดให้ได้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- จิตราพรรณ พิสิทก. 2540. การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้, น. 21 – 31. ใน สมศักดิ์ รักไพบุลย์สมบัติ (ผู้รวบรวม). **ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้จากประสบการณ์. บริษัทธรรมสาร จำกัด, กรุงเทพฯ.**
- ชรินทร์ โถรัตน์. 2540. กล้วยไม้ไทย, น. 264 - 302. ใน สมศักดิ์ รักไพบุลย์สมบัติ (ผู้รวบรวม). **ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้จากประสบการณ์. บริษัทธรรมสาร จำกัด, กรุงเทพฯ.**
- เต็ม สมิตินันท์. 2538. กล้วยไม้, น. 162 - 165. ใน ราชบัณฑิตยสถาน (ผู้รวบรวม). **อนุกรมวิธานพืช อักษร ก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. บริษัทเพื่อนพิมพ์จำกัด, กรุงเทพฯ.**
- เต็ม สมิตินันท์. 2544. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย. ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ. น. 190 - 452
- บรรณ บูรณะชนบท. 2534. กล้วยไม้สกุลหวาย. กรุงเทพฯ. น. 16 - 23
- ฝ่ายนำพืชและอนุรักษ์พืชป่า .กองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร. 2540. **คู่มือจำแนกกล้วยไม้ไทย. กรมวิชาการเกษตร, กรุงเทพฯ. น. 4 - 145**
- มลิวัดย์ พรหมรักษา. 2539. กล้วยไม้. กรุงเทพฯ. น. 34 - 40
- มาลินี อนุพันธ์สกุล. 2538. **คู่มือการปลูกกล้วยไม้. โครงการหนังสือเกษตรชุมชน ,กรุงเทพฯ. น.38 - 40.**
- วชิรพงศ์ หวลบุตตา. 25430. กล้วยไม้ไทย. สำนักพิมพ์บ้านและสวน, กรุงเทพฯ. น.28 - 87
- วชิรพงศ์ หวลบุตตา. 2543. กล้วยไม้ไทย เล่ม 2 . สำนักพิมพ์บ้านและสวน, กรุงเทพฯ. น. 27 - 93
- วิทย์ เทียงบูรณธรรม.2536. **พจนานุกรมไม้ดอกไม้ประดับในเมืองไทย. สำนักพิมพ์สุริยบรรณ, กรุงเทพฯ. น. 234 - 236**
- วีระชัย ณ นครและสุรางค์วิสต์ อินทะมุสิก. 2543. **สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม 6. โอ เอส พริ้นติ้ง, กรุงเทพฯ. น.13 - 263**
- สงัด แยมไทย. 2542. **ความสุขฉบับกล้วยไม้ไทย. ปีที่ 34 ฉบับพิเศษ 5. ห้างหุ้นส่วนโรงพิมพ์ยูไนเต็ด โปรดักชั่น, กรุงเทพฯ. น. 22 - 30**
- สุรชัย มัจฉาชีพ.2541. **ทรัพยากรพันธุ์พืชเพื่อการอนุรักษ์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.โรงพิมพ์ตระกูลไทย, กรุงเทพฯ. น. 152 - 162**
- สุวิธ วรรณไกรโรจน์ . 2540. กล้วยเอ๋ยกล้วยไม้, น.15 -16.ใน สมศักดิ์ รักไพบุลย์สมบัติ (ผู้รวบรวม). **ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้จากประสบการณ์. บริษัทธรรมสาร จำกัด, กรุงเทพฯ.**

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำนักคุ้มครองพันธุ์พืชแห่งชาติ .2543. คู่มือจำแนกกล้วยไม้ไทย เล่ม 2. กรมวิชาการเกษตร,
กรุงเทพฯ. น.44 - 88

ฉบับที่ ไทยทอง. 2543. กล้วยไม้เมืองไทย. สำนักพิมพ์บ้านและสวน, กรุงเทพฯ. น. 34 - 295

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้